

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filozofie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vybrané potenciálně patologické momenty teologie a dogmatiky a jejich přítomnost u sekt

Selected potentially pathological points of theology and dogmatics and their presence in cults

Barbora Konečná

Vedoucí práce: Mgr. David Rybák, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Dějepis se zaměřením na vzdělávání – Základy společenských věd
se zaměřením na vzdělávání

2017

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Vybrané potenciálně patologické momenty teologie a dogmatiky a jejich přítomnost u sekt* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 8. prosince 2017

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala svému vedoucímu práce, panu Mgr. Davidu Rybákovi, Ph.D., za vstřícný a trpělivý přístup, a také za množství komentářů a rad, které mi při psaní práce poskytl.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá zejména problematikou nových náboženských hnutí, která by mohla znamenat pro společnost určitou hrozbu. Významnou oblastí zkoumání je psychická manipulace a celkově mechanismy, které tato společenství využívají pro své úspěšné působení. Cílem práce je na těchto zjevných příkladech představit tuto problematiku. Práce si neklade za cíl představit fenomén nových náboženských hnutí v jeho úplnosti. Za použití relevantní literatury se pokusím o propojení religionistické a psychologické či psychopatologické roviny. Věřím, že pochopení mechanismů psychické manipulace na příkladech sekt může přispět k větší vnímavosti vůči těmto vlivům i v běžném životě.

První část práce se zmiňovanými fenomény zabývá spíše v obecnější rovině. Snaží se také o obecnou charakteristiku společenství, která bychom mohli podle určitých měřítek nazvat sektami. Dále též o poukázání na vzájemný vztah nového náboženského hnutí a jeho okolí. V druhé části práce již nalezneme konkrétní příklady hnutí, která můžeme v jistém smyslu považovat za společensky nebezpečná. Na nich se pokusím demonstrovat principy, které byly popsány v první části práce. Konkrétně půjde o Scientologickou církev, která je mimo jiné velmi inovativní v technikách náboru nových členů a má velice propracovanou strukturu. Dále také představím Chrám lidu, společenství, jehož činnost ukončily velice tragické události. Při zkoumání dvou zmiňovaných hnutí se podařilo některé z obecných principů potvrdit.

KLÍČOVÁ SLOVA

sekty, náboženská hnutí, psychická manipulace, scientologie, Chrám lidu

ABSTRACT

The bachelor's thesis pertains mainly to the topic of new religious movements which could become quite threatening to the society. A significant part of the research is concerned with psychological manipulation and strategies in general which these movements use in their activities. The aim of the thesis is to present this topic by using relevant examples. The aim of the thesis is not presenting the phenomenon of new religious movements in its entirety. In the thesis, I will strive to interconnect the religionistic and psychological or psychopathological levels by using applicable literary sources. I believe that understanding the mechanisms of the psychical manipulation on illustrative examples can be beneficial to the perception of these events in daily life.

The first part of the thesis is focused more on the general aspect of these phenomenons. It also attempts to create a general description of communities that could be defined as cults by satisfying specified criteria. It also endeavours to point out the relation of a new religious movement to its surroundings. In the second part, there are specific examples of movements that can be on some level threatening to society. Using these examples, I will demonstrate the principles that are described in the first part of the thesis. First of the analysed movements will be the Church of Scientology, which employs some quite innovative techniques in recruiting new members and has very sophisticated organizational structure. The second of the analysed movements will be the Peoples Temple, a community that ended by tragical events. The analysis of these two movements has proven some of the general principles.

KEYWORDS

sects, religious movements, psychic manipulation, Scientology, People's Temple

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Psychická manipulace v běžném životě.....	8
3	Sekty a náboženství.....	12
3.1	Co je to sekta.....	12
3.1.1	Prvky charakterizující dnešní sekty.....	14
3.2	Vznik a formování sekty.....	17
3.3	Věrouka sekty.....	18
3.4	Mechanismus sekt.....	24
3.4.1	Struktura sekty a osoba vůdce sekty.....	24
3.4.2	Nábor nových stoupenců.....	29
3.4.3	Život v sektě a techniky udržení stávajících stoupenců.....	33
3.4.4	Vystoupení ze sekty.....	38
4	Příklady hnutí, u nichž je diskutována nebo byla prokázána společenská nebezpečnost	40
4.1	Scientologická církev.....	40
4.2	Chrám lidu (Svatyně lidu).....	46
5	Závěr.....	53
6	Seznam použitých informačních zdrojů.....	56

1 ÚVOD

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala problematiku sekt. Jak je uvedeno v tématu práce, ráda bych se věnovala některým potenciálně patologickým momentům, které můžeme u sekt nalézt. Pokusím se tedy v této problematice, ovšem pouze v uvádějí podobě a za použití relevantní literatury, o propojení religionistické a psychologické či psychopatologické roviny. Již v úvodu bych však ráda zmínila, že se budu soustřeďovat zejména na sekty a hnutí, jejichž špatný vliv lze považovat za prokázáný nebo je jejich působení značně kontroverzní. Jistě by však bylo chybou veškerá nová náboženská hnutí bagatelizovat a označovat je za jednoznačně škodlivá. Náboženských hnutí existuje obrovské množství a zdaleka ne u všech nalezneme rysy, které se budu snažit zkoumat ve své bakalářské práci. Považuji proto za důležité ještě jednou zdůraznit, že právě vzhledem k velké rozmanitosti těchto společenství se budu zabývat výhradně těmi, která prokazatelně využívají manipulativní techniky často založené na psychickém i fyzickém týrání. Již samotné slovo sekta je díky zmiňované variabilitě těchto hnutí velmi těžko definovatelné. Pravdou je, že v naší mluvě získalo pejorativní nádech a často je spojováno se stereotypními pohledy na tuto bezpochyby velmi složitou problematiku.

Ačkoliv se tedy budu v práci zabývat především hnutími, která nabyla opravdu extrémních podob, ráda bych se na tento fenomén pokusila pohlédnout co nejobjektivněji. Budu se tedy snažit objasnit motivy, které mohou přispívat k jisté radikalizaci sekt a hnutí. Mezi klíčové otázky, na které se budu snažit odpovědět, patří tyto: Co je vlastně sekta? Jak vzniká a formuje se věrouka nových hnutí? Jaké mechanismy sekta, jejíž působení nese patologické rysy, využívá k tomu, aby udržela v poslušnosti stávající a získala nové stoupence? Jak se liší ve své hloubce věrouka církve a sektářských společenství?

První část bude věnována spíše obecnému nahlédnutí do problematiky sekt a nových náboženských hnutí. V druhé se potom pokusím vysledované poznatky z obecné části ukázat na příkladu vybraných sektářských společenství, jejichž působení dopadlo tragicky nebo která jsou aktuálně minimálně diskutabilní. Půjde zejména o sektu Chrám lidu, jejíž členové žili v uzavřené komunitě v Guyaně, a která skončila hromadnou sebevraždou více než 900 lidí. Z velice diskutovaných sekt dnešní doby bych se ráda blíže zmínila o Scientologické církvi. A to proto, že tato organizace-církev působí též v České republice a je velice inovativní, pokud jde o způsoby oslovování a získávání nových členů.

2 PSYCHICKÁ MANIPULACE V BĚŽNÉM ŽIVOTĚ

Na každého z nás denně působí faktory, které ovlivňují vývoj naší osobnosti a naše názory. Je zcela určitě správné vyslechnout si postoje ostatních lidí, případně si z nich vzít určité poučení a čerpat tak ze zkušeností jiných osob. Tímto způsobem nás jistě může naše okolí a prostředí, ve kterém se pohybujeme, v mnohém obohatit. Na druhou stranu se také setkáváme s manipulativními praktikami, které nesledují náš prospěch, ale mají za cíl prospěch někoho jiného.

Domnívám se, že na tématu sekt lze velmi názorně ukázat principy psychické manipulace, se kterými se můžeme setkat i v běžném životě. Buť třeba ne v tak markantní podobě. Pokud pochopíme mechanismy, které sektářská společenství používají, myslím si, že se můžeme stát k takovým vlivům vnímavějšími i v jiných stránkách života. Proto jsem se rozhodla ve své bakalářské práci zabývat právě tímto tématem.

Je třeba také říci, že na problematiku sekt lze pohlížet z mnoha různých hledisek. Vzhledem k rozsahu této práce není možné představit všechna. Vybrala jsem si tedy pohled psychologický, resp. psychopatologický, samozřejmě částečně propojený i s pohledem religionistickým. Je to z toho důvodu, že mi tento pohled přijde jednak velice zajímavý, a také, jak jsem již nastínila, vnímám zkušenost, kterou může člověk studiem problematiky sekt získat, jako přenosnou i do běžného života.

S některými mechanismy, které sektářská společenství využívají, se setkáváme prakticky denně, jen si to nemusíme uvědomovat. Mnohé z těchto principů také nemusí být „škodlivé“ a priori. Myslím si, že velmi záleží na tom, jaké cíle jsou jejich použitím sledovány.

Jako příklad bych chtěla uvést svoji vlastní zkušenost z oblasti personalistiky, ve které momentálně pracuji.

Začněme hned u náborem nových zaměstnanců. Celý viditelný proces začíná vystavením „inzerátu“. Jeho úkolem samozřejmě je, aby oslovil co nejvíce lidí. Proto musí být i patřičně napsán. Konkrétní přístup se liší v každé jednotlivé společnosti, nicméně základní principy fungují téměř vždy. Pisatel pracovní nabídky se pochopitelně snaží zaujmout, a proto vyzdvihne to, co považuje za dané pozici, popř. společnost, za nejzajímavější. Může jít o atraktivnější část náplně práce, zaměstnanecké benefity nebo

možnost karierního postupu. Velmi typicky se objevuje např. spojení „motivační mzdové ohodnocení“. Na první pohled nic špatného, ale často se za tím skrývá rozdělení mzdy na fixní a pohyblivou složku, kterou různé společnosti vyplácejí s různou mírou ochoty. Tyto méně populární aspekty mohou být v lepším případě takto zaobaleny, popř. zmíněny pouze okrajově a větší pozornost je jim věnována až na osobním pohovoru – tedy v momentě, kdy se již uchazeč o práci rozhodl k primární reakci a třeba i strávil nějaký čas přípravou na výběrové řízení a samozřejmě také přímo na něm. Jinými slovy, už proběhla nějaká časová investice za účelem získání pozice. Bohužel se ale lze setkat i s firmami, které pracovní náplň značně přikrášlují, a jaká je skutečná praxe, se zaměstnanec postupně dozvídá až po podepsání pracovní smlouvy a nástupu do práce.

Ač je takový přístup bezpochyby nekorektní, jistě není ze strany firmy nelogický. Inzerování na místech, kam se lidé nejčastěji dívají, když hledají nové zaměstnání, není nikterak levnou záležitostí. V zájmu společnosti tedy je, aby přitáhla pozornost a získala co možná nejvhodnější a nejschopnější uchazeče.

Další paralelou, kterou jsem objevila, je strukturalizace pozic do určité pyramidy, kde základnu tvoří řadoví zaměstnanci, nad nimi stojí např. team leaderi a přes různé stupně managementu se po jednotlivých úrovních dobereme až k nejvyššímu vedení. Čím vyšší stupínek, tím lepší určité podmínky – typicky plat. (Na druhou stranu samozřejmě také mnohem vyšší zodpovědnost a mnohdy i časová vytíženost.)

Samozřejmě tímto nechci přirovnávat firmy k sektářským společenstvím. Pochopitelně se jedná o dvě naprosto odlišné věci. Zaměstnání člověku nikterak neubírá svobodu a právo se samostatně rozhodovat. Vázaný je pouze pracovní smlouvou, která musí být v souladu se zákoníkem práce. Nezavazuje se bez jasně daných podmínek a bez možnosti svobodně ze závazku vystoupit. Tak tomu je naopak u některých sekt, jako to uvidíme později na příkladu některých složek scientologické církve. Firmy jsou také pod poměrně přísnou kontrolou orgánů státní moci a jsou zavázány dodržovat stanovená pravidla. V mnohých společnostech také fungují odbory, které mohou pomoci ke zlepšení situace nebo mohou na nejrůznější problémy minimálně upozornit. Ještě jednou tedy zdůrazňuji, že v žádném případě nechci přirovnávat firmu k sektě. V tomto případě chci pouze demonstrovat princip, který je v určitém bodě podobný – toto uspořádání má zajistit určitou kontrolu nad danou skupinou lidí. Pochopitelně se ale výrazně liší ostatní aspekty a celkový přístup.

Také chci poukázat na to, že některé motivy, které bývají se sektami spojovány, můžeme v určité formě vysledovat i jinde, mimo sektářské prostředí.

Jak bude také v práci zmíněno, důležitým momentem při vzniku nového hnutí je vymezení se vůči dosavadním cestám. Domnívám se, že opět podobné principy můžeme spatřit např. v reklamě. Aby měl výrobek úspěch, musí se od ostatních něčím odlišovat. Samozřejmě bývá představován v tom nejlepším světle – k tomu mnohdy slouží jistá forma srovnání a právě nalezení prvků, ve kterých tato věc převyšuje ty předchozí, resp. v jakých ohledech je lepší.

Dalším příkladem, který mě napadá, je politika. Ve volebních kampaních politici či politické strany poměrně rádi ukazují na chyby a neúspěchy ostatních, a snaží se přesvědčit co největší procento voličů, že právě jejich cesta je ta správná. Využito bývá i zamlčení určitých informací, s čímž se u některých kultů lze také setkat. Pokud chce nějaká ze stran např. zvýšit důchody, což je nepochybně populární krok, těžko už bude stejně intenzivně upozorňovat na to, že tento plán bude realizován za cenu např. zvýšení daní, protože je pochopitelné, že chcete-li někde přidat, musíte jinde ubrat.

Doufám tedy, že ukázka principů popsaných v této práci v souvislosti se sektami, by mohla mít i určitý pedagogický přesah právě tím, že zkušenosti, informace a příklady, které tato práce obsahuje, budou přenositelné a použitelné i pro citlivější vnímání některých prvků manipulace, se kterými se, byť ve skryté formě, můžeme běžně setkat. Jinak řečeno, studium způsobů manipulace, které ve vyhraněné podobě budeme studovat u sekt, nás může učinit vnímavějšími vůči manipulaci v našem běžném životě.

Posledním momentem, nad kterým bych se chtěla krátce zamyslet, má souvislost s kapitolou, která bude následovat. Jedná se o rozdíl mezi společenstvím, které bychom nazvali sektou, a církví: kdy jde již o potenciálně nebezpečnou sektu a kdy ještě můžeme mluvit o svobodném společenství? Ač je tato problematika samozřejmě velice komplikovaná a jasné odlišení nejspíše v podstatě není možné (především z toho důvodu, že mocenské vztahy jsou obecnějším fenoménem), domnívám se, že některé rozdíly lze přece jen vysledovat. Základní rozdíl, který mě v této souvislosti napadá, tkví v tom, že náboženství by mělo poskytnout útěchu, ukázat možnou cestu atd. Ale to vše bez jakéhokoli omezení svobody věřícího. Jak bude také v práci ukázáno, člověk se často dostane k víře a duchovnu v těžkých životních situacích. Což bohužel velmi dobře vědí

i sektářská společenství a umění toho využít. Samozřejmě, i pokud si vezmeme jako příklad katolickou církev, staví na určitých dogmatech. Jak jsem ale již zmínila, hlavním cílem církve, která vyznává určité náboženství, by měla být pomoc člověku. Pokud se pomoc na oko poskytuje, ale s postranním úmyslem nějakým způsobem si člověka zavázat a později ho např. omezovat v jeho dosavadních činnostech s cílem využít jeho lidský potenciál a často i finanční kapitál ku prospěchu strany, která „pomoc“ poskytuje, je třeba být obezřetný.

V souvislosti s tímto tématem se také domnívám, že pokud člověk žije svobodně, jeho přilnutí k dané víře se může stát mnohem hlubším, než je tomu v omezujícím prostředí, se kterým se zcela určitě lze v sektářském prostředí setkat.

3 SEKTY A NÁBOŽENSTVÍ

Nyní se již přesuneme k samotné problematice sekt. Mnoho sekt se prohlašuje za církve. Jednak je toto označení zcela jistě lichotivější a jednak z uznání za církve mnohdy plynou i finanční výhody. V České republice se týkají např. zajištění platu duchovních nebo cel na dováženou literaturu.¹ Pokusíme se tedy sektu nějakým způsobem charakterizovat, podívat se na historii sektářství a na to, jak funguje mechanismus sekt.

3.1 Co je to sekta

Jak jsem již nastínila výše, přesně definovat sektu je poměrně velký problém. Obecně se však dají nalézt prvky, které jsou pro tyto skupiny typické.

Podívejme se na etymologii slova sekta. Abgrall uvádí, že slovo pochází z latinského slova „sequi“, což v překladu znamená následovat.² V knize *Netradiční náboženství u nás* od Zdeňka Vojtíška nalezneme dokonce dvě možnosti, ze kterých můžeme toto slovo odvozovat. Autor zde potom v návaznosti na etymologii, podle mého názoru, velmi výstižně nastiňuje i význam slova sekta v dnešním smyslu. Cituji: „*Etymologie českého slova „sekta“ nás zavádí k latinskému secta, odvozenému od sequor (následuji) nebo od seco (řežu, sekám). Zatímco nekritické následování je pro skupiny označované slovem „sekta“ stále charakteristické, význam oddělení (odseknutí) od většího náboženského nebo politického hnutí dnes již nedostačuje. Stejně znaky jako odštěpené sekty totiž nesou i skupiny, které se od žádného takového celku neoddělily. Slovem „sekta“ se dnes spíše označuje skupina, která má alespoň některé „sektářské“ charakteristiky.*“³ Charakteristikám, jež bývají pro mnohé sekty typické, se budu blíže věnovat později.

Co se výskytu sekt týče, zdaleka se nejedná o nový fenomén. V jistém smyslu se objevil již v antickém Řecku před více než dvěma tisíci let. Jak poznamenává Abgrall, již osobnosti, jakými byli Platón nebo Aristoteles, byli následováni skupinou svých stoupenců, z nichž někteří byli až fanatičtí.⁴

¹ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999, s. 15.

² ABGRALL, Jean-Marie. *Mechanismus sekt*. Praha: Karolinum, 2000, s. 11.

³ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999, s.17.

⁴ ABGRALL, Jean-Marie. *Mechanismus sekt*. Praha: Karolinum, 2000, s. 11.

Pokud jde o pozdější dobu (středověk a dále), většinou se jednalo o skupiny, které se vymezovaly vůči hlavnímu názorovému proudu. Často za situace, kdy se dominantní církve začala příliš dogmatizovat nebo uplatňovat svoji monopolní moc ve společnosti.⁵ (Příkladem, který nalezneme v naší historii, mohou být některé frakce husitského hnutí, např. Adamité). Některým sektám se postupem času podařilo dosáhnout statusu církve. Jedná se např. o adventisty.⁶

Domnívám se, že můžeme v jistém smyslu tvrdit, že i křesťané, vzhledem k prostředí, ve kterém toto náboženství vzniklo, byli z pohledu většinové společnosti zpočátku vnímáni za příslušníky sekty. Ráda bych zde citovala svědectví Tacitovo – Anály (15,44), které bylo napsáno v letech 116-17, tedy v období vlády císaře Trajána: *„Aby zprovoval ze světa zlou pověst (že Nero sám zapálil Řím), předhodil jako viníky lidi, kteří byli nenáviděni pro své zločiny a které lid nazýval křesťany, a dal je potrestat nejvybranějšími tresty. Zakladatel tohoto jména, Kristus, byl za vlády Tiberiovy popraven prokurátorem Pontiem Pilátem; ale zhoubná pověra, pro tu chvíli potlačena, opět propukla, nejen v oblasti Judeje, kde to zlo vzniklo, nýbrž také ve městě Římě, kam se z celého světa stékají všechny divoké a hanebné věci a nacházejí tu nadšené přijetí.“*⁷ Velice odlišné bylo křesťanství už jen proto, že v Římské říši byl běžnou podobou náboženství polyteismus. Ale i v kontextu židovského monoteismu byli křesťané chápáni jako odštěpenci ba odpadlíci od mojžíšské tradice Tóry. Opět bych si dovolila citaci, v tomto případě z Talmúdu (traktát Sanhedrin): *„Před tím vyvolává herold. Tedy jenom (bezprostředně) před tím, dříve však ne. Naproti tomu se přece učí: ‚V předvečer slavnosti paschy pověsili Ježíše.‘ Čtyřicet dní před tím herold vyvolával: ‚Bude vyveden a ukamenován, protože provozoval čarodějnictví a sváděl Izraele k odpadlictví. Kdo má co říci na jeho obhajobu, ať přijde a řekne to.‘ Protože ale na jeho obhajobu nebylo předneseno nic, pověsili ho v předvečer svátku pascha. Ula odvětil(a): ‚Myslíš, že bylo vůbec třeba hledat pro něho nějakou obhajobu? Vždyť to byl*

⁵ HORA, Ladislav. *Problematika tzv. alternativní religiozity a jejího podílu na formování životní orientace mládeže: [skripta pro posluchače filozofické fakulty Univerzity Karlovy]*. Praha: Karolinum, 1995, s. 78.

⁶ ABGRALL, Jean-Marie. *Mechanismus sekt*. Praha: Karolinum, 2000, s. 20.

⁷ TRILLING, Wolfgang. *Hledání historického Ježíše*. Praha: Vyšehrad, 1993, s. 59.

svůdce; a Nejmilosrdnější praví: Nebudeš ho šetřit ani zatajovat jeho vinu. ' U Ježíše tomu bylo spíše jinak, protože stál blízko vládě.“⁸

3.1.1 Prvky charakterizující dnešní sekty

Nyní bych se již ráda dostala k charakteristikám, které jsou pro sekty, jež jsem se rozhodla ve své práci zkoumat, typické. Stejně jako s definicí samotného slova „sekta“, na které se zatím odborníkům nepodařilo zcela shodnout,⁹ je i výčet charakteristik stále nejednotný. Proto jsem se rozhodla zde uvést myšlenky několika autorů a pokusit se z nich abstrahovat body, ve kterých se shodují. Jako první zmíním K. M. Porterfield, která ve své knize *O sektách* přichází s názorem, že pokud společenství vykazuje následující tři znaky, můžeme ho s největší pravděpodobností považovat za sektu. Cituji:

„Sekty, ať už na své členy působí kladně či zlobně, musí mít tři základní vlastnosti:

1. žijícího, charismatického vůdce, který je přesvědčen o své nadlidské moudrosti

2. autoritářskou mocenskou strukturu

3. neměnné zákony“¹⁰

Detailněji se k některým z těchto bodů vrátím v následujících podkapitolách.

Dále ve stručnosti zmíním některé charakteristiky, které uvádí Zdeněk Vojtíšek. Jedná se zejména o absenci atmosféry svobodného myšlení, i když uvnitř skupiny často vládne názor, že jednotliví členové jsou ve svém rozhodování naprosto svobodní. K tomu se váže i další bod – velká autorita představených daného společenství. Tito „vůdci“ jsou často jedinými zdroji nových informací, což je dalším typickým prvkem, který autor uvádí. Styk s okolním světem prostřednictvím televize, novin nebo časopisů je pro hnutí v tomto případě nežádoucí. Odpovědnost za rozhodování na sebe přebírá vůdce sekty. Od řadového člena se vyžaduje pouze poslušnost, což zřejmě může pro člověka představovat v jistém smyslu úlevu. Věrouka daného hnutí často nabízí jednoduché „pravdy“, které mohou být pro jedince dlouho hledanou odpovědí na otázky týkající se např. smyslu lidské existence. Hojně také dochází k upřednostňování pocitů před rozumem. Kritické myšlení rozhodně

⁸ TRILLING, Wolfgang. *Hledání historického Ježíše*. Praha: Vyšehrad, 1993, s. 61.

⁹ PORTERFIELD, Kay Marie. *O sektách*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 10.

¹⁰ Tamtéž, s. 10.

není podporováno. Pokud se učení sekty ukáže postupem času jako chybné, je to vykládáno tak, že členové danou „pravdu“ špatně pochopili. Další charakteristiky, které v publikaci najdeme, souvisejí i s technikami, které sekta využívá k udržení svých členů. Tomuto tématu však bude věnována samostatná kapitola, proto je zmíním pouze ve stručnosti. Jde zejména o tzv. bombardování láskou, při kterém jde o to vyvolat v člověku pocit, že se mu ve skupině dostává lásky a uznání, popř. že mu společenství pomohlo ke splnění snů a tužeb. Vedení sekty nebo příslušnost k sektě jako taková, dává řadovému členovi také často zakusit pocit důležitosti. Na druhou stranu je pro sektu důležité i vytvoření pocitu viny. Jednotlivec pak má tendenci se obviňovat z neúspěchu skupiny. Nakonec i množství lásky, které se lidem v sektářských společenstvích dostává, je podmíněno jejich prací a výkonností.

Kulty se také snaží o izolaci svých členů. Prostředky k tomu mají různé. Často dochází k situaci, kdy je novému členovi nenápadně vyplňován veškerý čas tak, aby mu na dřívější zájmy a aktivity již žádný nezbyl. Situaci mohou také zhoršit členové rodiny nebo přátelé, kteří se o společenství negativně vyjadřují. Další charakteristikou totiž bývá černobílé vidění světa, kdy hnutí je „vlastníkem“ pravdy a jakýkoli jiný názor je tedy logicky špatný. V kombinaci se strachem, který bývá ve členech vyvoláván, jde o nebezpečný fenomén. Je utužována představa, že nepřítel neustále usiluje o destrukci skupiny.

Posledním faktorem, který podle Zdeňka Vojtíška ze sekty vytvoří uzavřenou společnost, je utajování vybraných informací před lidmi mimo skupinu, popř. i těmi, kteří ve skupině jsou, ale zatím na tyto informace „nejsou připraveni“. Často proto existují dva druhy literatury, které hnutí podle aktuální potřeby využívá.¹¹

Rysy, které jsou pro dnešní sekty typické, se snaží nalézt i Pavel Mühlpachr ve své práci Sociální patologie.

První, který zmiňuje, je izolovanost vůči okolí. Členové společenství často na okolí pohlížejí velmi kriticky a staví se do opozice vůči většinové společnosti. Svoji odlišnost od majoritní společnosti si uvědomují. Tato uzavřenost úzce souvisí také s dalším znakem, který Mühlpachr do svého výčtu zařazuje – s pocitem výlučnosti. Jsou naprosto

¹¹ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999, s. 17-23.

přesvědčení o své pravdě, a od určité fáze vývoje sekty také o povinnosti ji dále šířit – tzn. je nutná propagace sekty. Pro tyto účely existují mechanismy, které budou předmětem jedné z následujících kapitol. Dalším znakem, který je v knize *Sociální patologie* uveden, je představa ideální společnosti, a také touha ji vybudovat. V takové společnosti je potom zdůrazňován etický rozměr náboženství. Stejně jako u přechozích autorů, i zde je zmíněno autoritářské zřízení.¹²

Jak je vidět na těchto příkladech, neexistuje jednotný výčet znaků, který by uskupení, jež je nazýváno sektou, charakterizoval. Přesto bych se ráda na následujících řádcích pokusila v krátkosti shrnout ty charakteristiky, které se objevily nejčastěji, a na kterých by se dle mého názoru dalo shodnout. Nicméně vzhledem k obrovskému počtu nových náboženských hnutí a komplikovanosti tohoto fenoménu, je na místě poznamenat, že uvedené prvky neplatí bezvýhradně. Je otázkou, zda je vůbec možné takový obecně platný seznam znaků sestavit. Osobně se domnívám, že spíše ne.

Jak tedy z výše uvedeného vysvítá, velmi typické je, že členové sekty žijí v určitém odloučení od majoritní společnosti. Míra této izolace je různá. Následovníky spojuje věrouka či ideologie dané sekty, kterou navzdory zmiňované izolovanosti, chce pochopitelně, od určitého časového bodu, sekta dále šířit. Životní styl členů sekt bývá velmi specifický a odlišný od způsobu života ostatních lidí. V čele sekty často najdeme postavu vůdce – jakéhosi duchovního učitele, mistra či proroka, který většinou uplatňuje autoritativní systém řízení. V takovém případě je vyžadována naprostá kázeň a disciplína. Členové sekty jsou svému vůdci plně podřízeni a musejí bezpodmínečně dodržovat veškerá pravidla.

Abychom mohli lépe pochopit, co vlastně člověka k takovému životu v sektě vede, musíme se blíže podívat na to, jak sekta vzniká, jak formuje své učení, jaké mechanismy používá k tomu, aby si udržela své stávající členy, popř. získala nové. V neposlední řadě je také důležité se podívat na postavu vůdce sekty, který bývá nazýván guru. Pokusím se též nastínit, v čem se liší svým přístupem sekta od déle etablovaných náboženství, např. v propracovanosti a hloubce učení.

¹² MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální patologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 46–47.

3.2 Vznik a formování sekty

V této části bych se ráda věnovala tomu, jak sekta vzniká a formuje se. Důležitými otázkami zde budou tyto: Co způsobí určitou izolaci členů od majoritní společnosti? Proč a jak se sekta vůči ostatním lidem vymezuje? V této podkapitole budu vycházet především z knihy Ladislava Hory *Problematika tzv. Alternativní religiozity a jejího podílu na formování životní orientace mládeže*.

V počáteční fázi se skupina vyhrazuje vůči svému okolí, vůči většinové společnosti. Vydělení se a izolace je logickým důsledkem tohoto vymezení, jelikož odlišný postoj se většinou setká s nepochopením. Uvnitř sekty postupně sílí sebevědomí a pocitu výjimečnosti. Nakonec je sekta nezřídky kdy přesvědčena, že právě ona našla správnou cestu a samozřejmě se také objevuje touha přivést na tuto cestu další lidi. Často se vyskytuje i pocit nadřazenosti vůči již etablovaným církvím. Sekta začne toužit po uznání svého učení a šířit „svoji pravdu“ dál. K tomu je však potřeba aspoň částečně vystoupit z izolace a získávat nové členy. S počtem lidí, kteří se k učení sekty přidávají, může docházet k ještě většímu utvrzování o vlastní vyvolenosti. Postupně se může rozvinout i v naprostou nesnášenlivost vůči jiným názorům. Dialog s okolní společností je odmítán. Jde o negativní, ne však zcela nepochopitelný jev. Souvisí s pocitem nepochopení a odmítnutí, někdy i opovržení ze strany společnosti, což logicky zakládá nedůvěru v lidi mimo sektu. Členové jsou přesvědčeni o svém poslání a frustrováni z přístupu okolí.¹³ Z tohoto pohledu je reakce sekty logická. Domnívám se, že předchozí kritika vytváří v sektářích pocit, že jsou v podstatě mučedníky, a čím je kritika tvrdší, tím více se většinou skupina semkne.

Vraťme se ale k vývoji sekty, jak ji popisuje Ladislav Hora ve své knize. V dalším kroku většinou členové sekty chtějí dokázat, že jejich model je skutečně ten pravý a zcela udržitelný. Proto vznikají komunity se specifickým životním stylem, které mají být ukázkou jakési ideální společnosti. V tomto bodě se přístupy sekt rozcházejí. Ideální společnosti lze podle některých dosáhnout vlastním úsilím o sebezdokonalování. Objevují se však i chiliastické představy, podle kterých změnu způsobí zásah shůry. V posledních

¹³ HORA, Ladislav. *Problematika tzv. alternativní religiozity a jejího podílu na formování životní orientace mládeže: [skripta pro posluchače filozofické fakulty Univerzity Karlovy]*. Praha: Karolinum, 1995, s. 97-99.

letech se blížící se změna či apokalypsa datovala velmi často k roku 2000.¹⁴ Nicméně různých výpočtů, kdy nastane konec světa, poslední souboj Boha s ďáblem, nebo aspoň velká katastrofa, která povede k velkým změnám, existovala již dříve celá řada a existují i dnes.¹⁵

V mnoha sektách se kromě učení samotného, klade důraz i na morální a etické hodnoty, které je třeba v souvislosti s náboženstvím dodržovat, a také na společné prožívání náboženských hodnot. Což je zřejmě jeden z důvodů, proč tato hnutí přitahují.¹⁶ K tématu, proč může být příslušnost k sektám a hnutím na první pohled velmi přitažlivá, se ještě později vrátím.

3.3 Věrouka sekty

Podle mého názoru je pohled na nově vzniklá náboženská hnutí v naší společnosti často od počátku poněkud nedůvěřivý až podezřavý. Jak jsem zmínila již v předešlé podkapitole, i tento fakt se může podílet na tom, že se členové nového hnutí uchýlí do izolace. Na druhou stranu se domnívám, že tato „obava“ většinové společnosti souvisí s tím, v jak velké míře se vzniklé směry odlišují od „mainstreamu“.

Aby totiž nová věrouka zaujala, musí být nějakým způsobem inovativní, revoluční, přijít s něčím novým. (Zřejmě i proto bývá v souvislosti s problematikou nových hnutí zdůrazňován protest vůči okolí.) Nemusí se však nutně jednat pouze o myšlenky, které se v historii ještě nikdy neobjevily. Jak podotýká Zdeněk Vojtíšek, naopak to může být, a častěji i je, návrat ke starým, původním myšlenkám a idejím, které jsou ale v současné

¹⁴ HORA, Ladislav. *Problematika tzv. alternativní religiozity a jejího podílu na formování životní orientace mládeže: [skripta pro posluchače filozofické fakulty Univerzity Karlovy]*. Praha: Karolinum, 1995, s. 99-100.

¹⁵ Pro zajímavost bych ráda uvedla jeden příklad takového výpočtu, který je uveden v knize od J. – M. Abgralla. Cituji: „Stoletá válka vypukla v roce 1337. Válka je projevem ďábla, jehož číslo je 666. $1337 + 666 = 2003$. Výsledný rok bude proto počátkem nového konfliktu, který potrvá sto let. Jedním z prvních znaků budoucího konfliktu je otevření tunelu pod kanálem La Manche, díky němuž vnikl prvek země do prvku voda, což představuje počátek zmatení prvků...“ (viz. ABGRALL, Jean-Marie. *Mechanismus sekt*. Praha: Karolinum, 2000, s. 28)

¹⁶ HORA, Ladislav. *Problematika tzv. alternativní religiozity a jejího podílu na formování životní orientace mládeže: [skripta pro posluchače filozofické fakulty Univerzity Karlovy]*. Praha: Karolinum, 1995, s. 101.

době zapomenuty (např. návrat k počátkům křesťanství, které jsou často idealizované)¹⁷ nebo jsou nové v konkrétní kultuře, přičemž jinde mohou existovat již opravdu dlouhou dobu. Cituji: „*Náboženská idea je ale málokdy skutečně nová. Často se spíše jedná o inovaci starších (někdy opravdu odvěkých) myšlenek, provedenou za pomoci metafor, které lépe odpovídají možnostem představ současného člověka. Nová proto nebývá ani tak sama idea jako spíše jazyk, který ji vyjadřuje. Nové ideje také zpravidla překračují hranice náboženství, v jehož rámci vznikly, tím, že do něho přinášejí prvky jiných náboženských tradic, a vytvářejí tak syntézu.*“¹⁸

Jako příklad autor uvádí hnutí Hare Krišna. Idea obsažená ve věrouce tohoto společenství je velmi stará, pochází již z počátku 16. století, kdy ji v Bengálsku rozšířil Šrí Čajtanja Maháprábhu. Západní společnost s ní však přišla do kontaktu až ve 2. polovině 20. století.¹⁹ V těchto případech sekta za svůj cíl definuje právě návrat k těmto „starým, správným“ myšlenkám a zapomenuté tradici, jež byla správnou cestou, ze které ale lidé sešli. Obecně je tedy nutné, aby se vymezila vůči předchozím cestám (které mohly být chybné už od počátku, popř. se mohly odchýlit až v určitém bodě) a doslova je překonala cestou novou, pochopitelně tou jedinou správnou. Jinak by její vznik nedával žádný logický smysl. Jakkoli je tento fakt pochopitelný, v lidech, jak jsem již zmínila v úvodu, budí často obavy a strach. Dnešní společnost (hovoříme-li o tzv. západní společnosti) většinou považuje za jednu ze svých nejdůležitějších hodnot toleranci. Pokud se tedy objeví někdo, kdo tvrdí, že právě on objevil nezpochybnitelnou pravdu, znamená to velký problém. Zde bych si dovolila krátkou citaci z knihy Anežky Misauerové a Zdeňka Vojtíška: „*Napětí s většinovou společností je zákonitým důsledkem těch náboženských inovací, které většinová společnost vezme na vědomí. Napětí vzniká tím, že většinová společnost náboženskou inovaci chápe jako protest proti svému náboženskému životu (případně jeho absenci). Změnu hodnotové orientace těch, kdo se na inovaci podílejí a tímto způsobem protestují, chápe jako útok na své hodnoty.*“²⁰

¹⁷ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Beta Books, 2007, s. 29-30.

¹⁸ Tamtéž, s. 17-18.

¹⁹ Tamtéž, s. 13-14.

²⁰ MISAUEROVÁ, Anežka a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Dětství a sekta*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 3.

Nové učení se velmi často opírá o vlastní posvátnou literaturu, jež je považována za absolutně pravdivou. To znamená, že pravdu obsahuje v její celosti a úplnosti. Neobsahuje tedy žádné omyly, a také z výše uvedených důvodů není třeba ji nijak doplňovat. Proto bývá velmi nekriticky přijímána. Členové nový pohled nijak nerozvíjejí, pouze jej přejímají tak, jak byl ustaven nejčastěji zakladatelem sekty.²¹

Podle Zdeňka Vojtíška, je také důležité přívržencům vznikajícího náboženského hnutí vysvětlit, proč se tato „úplná pravda“ objevila právě teď.

Zdůvodnění je pochopitelně různé. Může se jednat o chvíli před apokalypsou, kdy nastane nějaká velká katastrofa. V tomto případě je zakladatel hnutí často považován za mesiáše, který přišel mezi lidi, aby zajistil jejich spásu, nebo za proroka, jenž ohlašuje konec jedné epochy. Důkazem bývají stereotypní tvrzení, se kterými se běžně setkáváme: určité politické napětí a s ním související hrozba ničivého válečného konfliktu, zhoršující se ekologická situace (vymírání druhů, zhoršující se stav ovzduší...), předpověď hluboké ekonomické krize atd.

Jiná hnutí staví odůvodnění přesně opačně. Tvrdí, že lidstvo zaznamenává velký pokrok, zlepšují se technologie, zdravotnictví, ve většině společnosti je zakotveno humanitární smýšlení, lidé se více stmelují, ... A proto nastal vhodný čas, aby bylo lidstvu odhaleno nové učení, jež ho dovede do dalšího, zpravidla šťastného a blaženého, věku.²²

Objektivně je však třeba upozornit, že představa konce světa se objevuje i u celosvětově uznávaných náboženství a není ani zdaleka ničím novým. Křesťanství má ve své věrouce zakotven poslední soud, jež se má stát vyvrcholením dějin. I židovská víra a islám obsahují tyto motivy chiliasmu, očekávání příchodu tisíciletého (věčného) božího království. Čím se ale odlišují fundamentálnější či radikálnější náboženská hnutí? Patrně v tom, že toto očekávání má jaksi okamžitě radikalizovat a proměnit člověka ihned, člověk má opustit dosavadní způsob života, jako by to jediné, co má smysl, byl více či méně blízký konec světa v té či oné podobě.

Pojďme se nyní podívat na samotnou věrouku sekt a její charakteristiky. Jak již bylo zmíněno, nová hnutí jsou jistou formou protestu, vůči něčemu se vymezují. Nutně to tedy

²¹ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Beta Books, 2007, s. 54-55.

²² Tamtéž, s. 56.

předpokládá, že přicházejí s myšlenkami, které mohou postavit do kontrastu s názorovým proudem, který kritizují.

Religionista Zdeněk Vojtíšek upozorňuje, že věrouka nových náboženských hnutí bývá často povrchní. Souvisí to s černobílým vnímáním světa, jež je pro skupiny, kterými se tato práce zabývá, charakteristické. Důvodů pro to nalézá několik. Jednak na hluboké propracování svého učení skupina zatím neměla čas, a také o něj často ani neusiluje.²³ Dalším důvodem je i skutečnost, že aby nové hnutí uspělo, musí být nová věrouka formulována velmi jasně a pokud možno úderně. Tak má velkou šanci získat nové přívržence, kteří jsou z různých důvodů nespokojeni se situací ve většinové společnosti.²⁴

Osobně se domnívám, že velká, etablovaná náboženství měla na svůj vývoj stovky let. Například křesťanství, které je naší kultuře nejbližší, prošlo mnoha etapami, změnami, čelilo mnoha krizím a utvářelo se společně s naší kulturou. Opakovaně bylo kritizováno a své učení muselo obhajovat. Všechny tyto faktory nakonec způsobily to, že dnes má toto náboženství své učení propracované velmi do hloubky. Naopak nová náboženská hnutí tímto dlouhým vývojem neprošla. Věřouky tedy bývají ve své podstatě mnohem povrchnější, i když se to tak nemusí na první pohled jevit. Výsledkem ale bývá již zmíněný černobílý pohled na svět. S tímto faktorem potom souvisí mimořádně ztížené možnosti diskuse mezi členy společenství a ostatními lidmi.

Jednoduché myšlenky jsou však pro přívržence snadno pochopitelné a zapamatovatelné. Navíc krátká a úderná hesla neobyčejně rezonují a přitahují budoucí stoupence, což je důležité pro propagaci nového směru. Jak ale Z. Vojtíšek podotýká, zcela nezúčastněné může tato rétorika naopak odpuzovat.²⁵

Uvnitř sekty se učení většinou nezpochybňuje. Pochybnosti nebývají dovoleny a pokud je někdo projeví, reakce může být velmi negativní. Souvisí to s už popisovaným černobílým viděním světa (pokud nejsi s námi, jsi proti nám) a v neposlední řadě i s pocitem ohrožení. Nové hnutí ještě nemá své pevně ukotvené místo ve společnosti, proto se téměř neustále obává pronásledování nebo jiné hrozby.

²³ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Beta Books, 2007, s. 57.

²⁴ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*. Brno: L. Marek, 2009, s. 39.

²⁵ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Beta Books, 2007, s. 58.

Členové se postupně ocitnou v takovém psychickém rozpoložení, že jakékoli zpochybňování, či námitky raději nevznášejí.²⁶

Přílišné otázky bývají v těchto společenstvích považovány za nežádoucí a celková atmosféra zpochybňování nebo kritiku potlačuje. K tomuto tématu se vrátím v kapitole o tom, jaké mechanismy a metody sekta používá, aby si udržela své stávající členy.

Nyní bych ještě ráda krátce zmínila, čím je nová věrouka, navzdory zmiňované povrchnosti a fundamentalismu, atraktivní.

Většina členů sekty nebývají zlí, zkažení nebo hloupí lidé. Jak uvádí K. M. Porterfieldová, mnoho z nich má vysokoškolské vzdělání a disponují průměrnou nebo nadprůměrnou inteligencí.²⁷ Bylo by proto chybou je jednoduše odsoudit bez znalosti jejich motivů.

Jak se tedy stane, že obyčejného člověka osloví věrouka některého ze sektářských společenství? Možností je několik. Technikám náboru později věnuji samostatnou kapitolu. Nyní bych se chtěla pokusit spíše o pohled ze strany potenciálních stoupců.

K. M. Porterfieldová ve své knize nabízí hezké příklady lidí, kteří na první pohled nijak nevybočují z „normálu“, ale přesto jsou podle autorky, díky životním situacím, ve kterých se ocitli, ideálními adepty pro vstup do sekty. Dovolím si tedy tyto příklady uvést. Jedná se o tři mladé lidi. Středoškolačku, která je velmi přísně vychovávána svou matkou. Je jí upírána svoboda v oblékání i výběru volnočasových aktivit. Za matčino chování zřejmě mohou špatné zkušenosti (opuštění manželem, starší z dcer nenaplnila její očekávání, opustila školu i domov). Mladá dívka má však pravděpodobně i oprávněný pocit nespravedlnosti vůči své osobě. Ona za matčiny nenaplněné touhy a nezdary v životě přece nemůže. Výsledkem je určitá nespokojenost. Není proto divu, že mladá žena touží po nezávislosti a nejspíš i pochopení.

Druhým je chlapec žijící v nebezpečné čtvrti. Proto je pravidelně vystaven strachu ze svého okolí, stejně, jako jeho sousedé. Sám po členství v nějaké větší skupině netouží, ale jeho přátelé jsou jiného názoru. Vysvětlují mu, že být členem party je bezpečnější kvůli vzájemné ochraně. V takové atmosféře zřejmě nebude těžké jim dát za pravdu.

²⁶ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Beta Books, 2007, s. 58-59.

²⁷ PORTERFIELD, Kay Marie. *O sektách*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 44-45.

Posledním příkladem je mladý muž, kterému se zalíbí dívka, jež je sama členkou blíže neurčeného hnutí. Dochází na kurzy sebezdokonalování a časem k jejich návštěvě začala přemlouvat i jeho. Zde vysvítá další možnost setkání se sektou – navázání blízkého vztahu k někomu, kdo je jejím členem.²⁸

Na závěr bych ráda uvedla citaci z knihy *O sektách*:

„Podle psychologů, kteří se zabývají tematikou sekt, jsme nejvíce náchylní k vyslechnutí verbířů sekt, když:

- *máme pocit, že potřebujeme nalézt odpovědi na nějaké otázky a potřebujeme je nalézt rychle*
- *máme otřesenou sebedůvěru nějakou krizí*
- *si nejsme příliš jisti, jak se v nějaké situaci zachováme*
- *se nalzáme v nejisté nebo jinak neobvyklé situaci*
- *prožíváme nejistotu o svých hodnotách a víře“²⁹*

Co se týče uvedených bodů, domnívám se, že prožívání většiny z nich je typické pro mladé lidi. Ať už se člověk nachází v období puberty či adolescence, je život plný změn, na které musí reagovat. Osamostatňuje se od primární rodiny, nastupuje do prvního zaměstnání, prožívá první vážné vztahy. Hledá svoje místo ve společnosti a klade si otázky ohledně nejisté budoucnosti. Řeší, kam se bude jeho život ubírat, kam on sám chce směřovat. Z tohoto pohledu se tedy právě mladí lidé jeví jako velmi náchylní ke vstupu do nějakého hnutí. Uprostřed nejistoty, ve které se mladí lidé nalézají, se objevuje někdo, kdo přináší odpovědi a ukazuje cestu.

Také autorka ve výše zmíněné knize uvádí, že mnoho lidí se k sektě připojí mezi 16. a 20. rokem věku. Zároveň podle ní cca polovinu komunity tvoří lidé ve věku 18–25 let.³⁰

²⁸ PORTERFIELD, Kay Marie. *O sektách*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 43-45.

²⁹ Tamtéž, s. 46.

³⁰ Tamtéž, s. 47.

Samozřejmě i dospělí lidé se ocitají v životních krizích a nejistotě. Příkladem může být krize středního věku, vyrovnání s odchodem partnera atd. Ve staří se lidé musí vyrovnat se smrtí partnera nebo přátel, často s odloučením od dětí a samotou.

Všech těchto faktorů dokáží sektářské skupiny využít, aby získaly nové stoupence. Co se např. starších lidí týče, může společenství organizovat různé kurzy v centrech pro seniory nebo domovech důchodců.³¹

Poslední skupinou, kterou jsem ještě nezminila, jsou děti. Ty se do prostředí sekty často dostanou vlivem členství svých rodičů.³²

3.4 Mechanismus sekt

Tuto kapitolu bych ráda věnovala některým principům, na jejichž základě sekty fungují a jsou často úspěšné v rozšiřování počtu svých členů. Budu se snažit o co nejkomplexnější pohled na tyto skupiny. Začnu tedy se strukturou sekty a osobou, která ji vede, pokusím se nastínit, jak probíhá nábor nových stoupců, a také zmíním techniky, které kult využívá k tomu, aby stávající členy udržel ve svých řadách. Ráda bych se také podívala na otázku vystoupení ze sekty.

3.4.1 Struktura sekty a osoba vůdce sekty

Jak jsem již zmínila, ráda bych se v tomto oddíle podívala na to, jak je sekta strukturovaná, a jaký to má význam při jejím fungování, vystupování a jakou měrou se promyšlená struktura podílí na úspěchu sekt. Jedním z nejdůležitějších článků je bezpochyby vůdce sekty. Proto začnu právě od této postavy.

Guru – vůdce sekty

Vůdce sekty bývá často označován jako „guru“.³³

³¹ PORTERFIELD, Kay Marie. *O sektách*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 49.

³² Tamtéž, s. 47.

³³ Toto slovo pochází původně ze sanskrtu a jeho význam je „ctihodný“. V původním významu se jednalo o učitele, který své žáky přiváděl na duchovní cestu. (viz. ABGRALL, Jean-Marie. *Mechanismus sekt*. Praha: Karolinum, 2000, s. 45.)

Když si vybavíme pojem „vůdce sekty“, většina lidí by takové osobě zřejmě přisoudila mnohé negativní vlastnosti. Někteří by tohoto člověka možná dokonce označili přímo za blázna. I samo slovní spojení má určitý pejorativní nádech. Situace ale není vždy tak jednoduchá.

Uveďme si jako příklad osobu Jima Jonese, který nese odpovědnost za tragédii v Jonestownu. Dnes je velmi jednoduché si s takovým časovým odstupem říci, že se jednalo o narušeného člověka. Svého času byl však tento muž uznávaným duchovním, který pomáhal chudým lidem.³⁴ Určitě by tedy nebylo správné označit tyto osoby za blázny nebo zvrácené osoby a priori. Původní záměry také nemusí být nijak špatné. Stejně tomu bylo u již zmiňovaného J. Jonese. Bohužel se postupem času stal závislým na amfetaminu, jeho moc vzrůstala a společně s dalšími tyto faktory způsobily změny jeho osobnosti.

Podle Stevena Hassana, který byl sám vysoce postaveným členem v sektě moonistů, byli vůdci různých hnutí často sami obětí psychické manipulace. Pak se ale naučili tyto praktiky využívat vůči jiným lidem. Dalším rysem, který může mít fatální následky, je pocit méněcennosti. Ten je pro vůdce kultů, jež se ukáží být zhoubnými, také častý. Současně tyto osoby touží po pozornosti ostatních, po možnosti ostatní ovládat, mít nad nimi moc.³⁵ Což je bezpochyby rizikový soubor faktorů. Zde si opět dovolím citaci:

„Moc se totiž může stát a také se stává silnou a nebezpečnou drogou a vůdcové sekt – podobně jako často politikové a státníci – jsou narkomani posedlí mocí. Velkým nebezpečím je psychická labilita těchto lidí a to, že vlastně věří vlastní propagandě. V podstatě nejde o pouhé prohnané podvodníky, kteří chtějí získat peníze. Ze zkušenosti vím, že většina věří ve své božské poslání, věří, že jsou „mesiáši“ nebo „osvícení“.“³⁶

Poněkud jiný pohled na problematiku vůdčích osobností kultů nabízí J. - M. Abgrall. Podle tohoto autora je velmi obtížné najít prvky, které bychom mohli prohlásit za jednotící pro všechny osoby v čele sektářských společenství. Najdeme mezi nimi případy lidí, u kterých by se jistě dalo poukázat na nějaký psychiatrický problém. U jiných však takové faktory

³⁴ HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994. s. 140.

³⁵ Tamtéž, s. 140.

³⁶ Tamtéž, s. 140.

vysledovat nemůžeme. Motivem této druhé skupiny je často finanční nebo společenský prospěch.³⁷ V návaznosti na tato tvrzení se autor pokouší a typologizaci zmiňovaných osobností.

„Guruy lze rozdělit do čtyř skupin:

- *myslitelští učitelé v ušlechtilém smyslu slova, což ovšem nevyklučuje úchytky v ideologii a v chování;*
- *podvodníci, kteří umí využít lidské důvěřivosti tím, že jí nabídnou „marketizované“ produkty;*
- *duševně choří, nejčastěji paranoici, delirici a osoby trpící halucinacemi (interpretativní mystici či těžší hysteričtí neurotici).*
- *A konečně se mezi výše jmenované situují osoby, které se od autentické osobní vize dostaly až k patologickému vnímání skutečnosti či k úmyslnému využívání nabytého poznání k zjištěným cílům.“*³⁸

Osoba představeného nebo zakladatele hnutí je většinou opředena nějakým mýtem. Paradoxem je, že on sám se postupem času zaplétá do svých vlastních historek, až jim nakonec, stejně jako jeho stoupenci, uvěří. Tento mýtus bývá podpořen sestavením životopisu gurma. Právě v něm je většinou obsaženo vysvětlení původu vůdcovy vyvolenosti. Může se jednat o odkaz k nějakému rodokmenu, nebo naopak o informaci o setkání s vyšší bytostí. Objevují se zde rovněž zmínky o náboženské výchově, která bezpochyby působí dobře. Často tu najdeme také výčet různých diplomů, které guru získal (ne vždy je ale obdržel doopravdy). Nicméně uvedení diplomů má být důkazem o kulturní úrovni, na které se představený pohybuje.

Mýtus, který se kolem vůdčí osoby utvořil, je nutné ze zřejmých důvodů mezi stoupenci udržovat.³⁹ Odhalení nepřikrášlené pravdy by mohlo gurma zcela zdiskreditovat.

Samotný mýtus by ale zřejmě nestačil. Proto každý vůdce sektářského uskupení musí ovládat správnou rétoriku. Její základ tvoří podle Abgralla „paralogické úvahy“. Tato úvaha vychází z nějaké obecně přijímané informace. Postupně však vyústí v závěr, který

³⁷ ABGRALL, Jean-Marie. *Mechanismus sekt.* Praha: Karolinum, 2000, s. 45–46.

³⁸ Tamtéž, s. 46–47.

³⁹ Tamtéž, s. 49–56.

by se, pokud by byl vyřčen samostatně, s přijetím nejspíše nesetkal. Takové překrucování logiky umožňuje ospravedlňovat své chování a postoje.⁴⁰

Posledním autorem, jehož myšlenky bych v této kapitole ráda v krátkosti zmínila, je Zdeněk Vojtíšek. Podle něj stojí velmi často v čele nových náboženských hnutí charismatická osobnost. Upozorňuje však, že tato osoba nemusí mít žádné mimořádné kvality ani ojedinělé schopnosti. Zcela postačí, pokud mu budou jeho stoupeneci ochotni tyto vlastnosti připisovat. Pokud k tomu dojde, vzniká autorita, jež je schopna společenství udržet pohromadě. Členové, přesvědčení o často nadpřirozených kvalitách svého vůdce, jsou ochotní jej věrně následovat.⁴¹ Zde se však zcela nutně nabízí otázka, co vede stoupence hnutí k tomu, že jsou ochotni jej takto charismatisovat. Zřejmě zcela postačí, pokud se vůdčí osobnosti podaří nabídnout ve vhodnou chvíli odpovědi na otázky a potřeby některých lidí.

Potom opět narazíme na moment, který zmínili již předchozí dva autoři: „...*stoupenec svou bezvýhradnou oddaností ujišťuje vůdce v přesvědčení, že jeho schopnosti jsou skutečně mimořádné.*“⁴²

Na základě faktů, které jsem uvedla v této části, se domnívám, že nejdůležitější je zřejmě vztah mezi vůdcem a jeho stoupencem. A i členové sekty mají na svého představeného vliv v tom smyslu, že ho jejich oddanost utvrzuje v tom, že je skutečně mimořádným, popř. vyvoleným člověkem. Pokud by nebyl, zcela jistě by jej nenásledovalo tolik lidí.

Co se týče postavení ve struktuře sekty, je samozřejmé, že vůdce je na jejím vrcholu. Může pomyslně nahrazovat otce, popř. matku.⁴³

Tím se dostáváme k další podkapitole, kde se pokusím vystihnout strukturu a rozvrstvení sektářských skupin.

⁴⁰ ABGRALL, Jean-Marie. *Mechanismus sekt.* Praha: Karolinum, 2000, s. 57–59.

⁴¹ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět.* Praha: Beta Books, 2007, s. 63–64.

⁴² Tamtéž, s. 64.

⁴³ ABGRALL, Jean-Marie. *Mechanismus sekt.* Praha: Karolinum, 2000, s. 74.

Struktura sekty

Podle S. Hassana má hnutí, jež by potenciálně mohlo být zhoubným kultem, většinou pyramidovou strukturu. Na vrcholu stojí samozřejmě vůdce společenství. Pod ním nalezneme jeho přímé podřízené, kteří jsou zcela pod jeho kontrolou.⁴⁴

Domnívám se, že pyramidové uspořádání je praktické z více důvodů. Prvním je to, že taková organizace vytváří prostředí, kde nad každým členem stojí někdo, kdo je výše postavený a kontroluje jej. Nad nejvýše postavenými je potom sám vůdce, ke kterému všichni vzhlížejí. Tím se dostávám ke druhému momentu, který by mohl být z pohledu sekty výhodný. Samotné uspořádání je totiž velmi motivační. Otevírá možnost postupovat v hierarchii výše a tím se přibližovat uznávané vůdčí osobnosti.

J. - M. Abgrall nicméně přichází ještě s jinými typy uspořádání, které bych ve své práci ráda zmínila. Kromě již zmiňovaného pyramidového uspořádání uvádí ještě strukturu v podobě pavučiny, hvězdy a sférickou strukturu.

Struktura v podobě pavučiny se vlastně skládá ze vzájemně provázaných pyramidových struktur. Pokud stoupenec postupuje v jedné pyramidě, neznamená to, že v jiné nebude stagnovat. Jde o ještě promyšlenější model, který běžnému členovi téměř znemožňuje dostat se do pomyslného centra pavučiny. Jako příklad organizace, která využívá tuto strukturu, Abgrall uvádí Scientologickou církev.

Začínající sekty mají často strukturu ve tvaru hvězdy. Abgrall ji přirovnává ke kolu bicyklu. Střed kola představuje vůdce sekty a po jeho obvodu se potom nacházejí jednotliví členové. Toto uspořádání však není moc výhodné, protože vůdčí osoba je příliš dostupná všem členům.

Poslední zmiňovaný typ – sférická struktura se příliš nevyskytuje v uskupeních, kterými se chci v rámci této práce zabývat. Neumožňuje efektivní kontrolu členů díky absenci skutečné hierarchie. Všichni zde zastávají, z pohledu důležitosti, podobnou úlohu.⁴⁵

⁴⁴ HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994, s. 141.

⁴⁵ ABGRALL, Jean-Marie. *Mechanismus sekt*. Praha: Karolinum, 2000, s. 63–66

3.4.2 Nábor nových stoupců

Při náboru do sekty využívají verbíři všemožné prostředky psychické manipulace. Velmi často se sekta snaží, aby potenciální nový člen získal dojem, že právě dostává jedinečnou příležitost stát se součástí něčeho zcela výjimečného. Je také zahrnut množstvím informací, členové sekty ho bombardují láskou atd. Vše se děje s cílem utlumit kritické myšlení. Sekta novému členovi postupně vyplňuje všechny volný čas, i ten, který by dotyčný jinak věnoval něčemu tak důležitému, jako je spánek. V takové situaci člověk jednoduše nemá dostatek času, a díky absenci spánku ani sílu, aby vše do důsledku promyslel.

Pokud se dotyčný jedinec navíc nachází v nějakém komplikovaném životním období, může mu být i příjemné, že dostal možnost se ve skupině uvolnit např. při různých hrách. Postupně se noví adepti setkávají se zkušenými členy společenství, kteří jim připadají zajímaví, a které mohou přijmout za svůj vzor. V takové atmosféře a psychickém rozpoložení nový adept často vstupuje do hnutí. Samotné přijetí bývá zpečetěno slavnostním slibem ze strany nového člena a přijetím ze strany skupiny.⁴⁶

Dalším faktorem, který sektářská společenství využívají, aby získala nové členy, je reciprocita. Tedy pocit, že jim něco dlužíme. Často je adeptům, které chce sekta oslovit, něco věnováno. Může se jednat o knihu nebo pozvání na bezplatný kurz či seminář.⁴⁷

Například moonisté pořádají nejprve semináře trvající 3 dny, později 7 dní, 21 dní, 40 dní a nakonec 120 dní.⁴⁸

To, že vás někdo pozve např. na víkendový seminář, navíc zcela zdarma, má potom dvojnásobnou výhodu. Díky reciprocitě se člověk cítí ještě více vděčný a zavázaný, a také je déle odloučen od jeho současných sociálních skupin – rodiny a přátel. Lidé se tak stávají snadněji ovlivnitelnými.

⁴⁶ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999, s. 19–20.

⁴⁷ PORTERFIELD, Kay Marie. *O sektách*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 66–67.

⁴⁸ HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994, s. 56.

Pokud se členům sekty podaří potenciálního člena pozvat na takový seminář či setkání, mohou zde využívat tyto techniky:

1. *Oslabení pozornosti*

Již v úvodu byl zmíněn nedostatek spánku, což má na schopnost vnímání situace okolo nás nepochybný vliv. Semináře a sezení často trvají do nočních hodin. Dalším faktorem, který oslabuje naši pozornost, je dlouhodobý pocit fyzického nepohodlí. Například když člověk musí dlouho sedět na jednom místě a nemůže se projít nebo protáhnout. Lidé potom mají tendenci věnovat více pozornosti tomuto pocitu, samozřejmě na úkor vnímání okolní situace.

2. *Naplánovaný chaos*

Pokud se seminář koná v neznámém prostředí, stávají se lidé závislími na svých průvodcích. K pocitu dezorientace a závislosti na ostatních může přispívat také fakt, že program třeba i několikadenního soustředění není nikde k dispozici. Člověk tedy neví, co ho kdy čeká. Mnohdy jsou také účastníci požádáni, aby odložili své hodinky atd., aby bylo docíleno i ztráty pojmu o čase.

Na účastníky jsou potom vychrleny nejrůznější informace, kterými je člověk doslova přehlacen a nemá nejmenší šanci se v nich vyznat. Pokud má nějaký účastník iniciativu se ptát, většinou je odmítnut s tím, že se daná věc vysvětlí později, popř. je mu v podstatě naznačeno, že je hloupý, pokud příslušné informaci nerozumí. Kombinace těchto faktorů potom způsobuje senzorické přetížení.

3. *Změněný stav vědomí*

Na tomto stavu není v zásadě nic špatného, ale dá se ho snadno využít. Zvláště v situaci, kdy jsou účastníci setkání vyčerpáni z předchozích aktivit.

Navodit se dá jednak alkoholem nebo drogami, ale také např. nejrůznějšími technikami meditace, hlubokým dýcháním, které způsobuje celkové uklidnění, společným zpěvem a podobně.

4. *Psychické stimulace*

Přednášející na seminářích se soustřeďují na emocionální stránku posluchačů. Využívají k tomu témata, která emoce vzbuzují: válka, nespravedlnost nebo naopak svoboda.

Společenství je potom to, které lidem přináší pravdu. Ostatní se snaží je přesvědčit pouze o lžích. Tím se nastiňuje černobílé vidění světa, které je ale také svým způsobem velmi pohodlné. Věci jsou buď dobré nebo špatné. Dobré věci přináší sekta, špatné potom okolní svět, ve kterém noví adepti doposud žili.

5. *Tlak skupiny*

Při sezeních jsou často v řadách posluchačů i lidé, kteří pouze předstírají, že jsou nově příchozími. Mají za úkol přizvukovat přednášejícímu, a také, pokud noví adepti se vstupem do společenství stále váhají, přihlásí se jako první. Zde se využívá toho, že lidé snáze uvěří něčemu, o čem ví, že v to má důvěru někdo jiný.

Mimo setkání na člověka může působit nový přítel z řad společenství. Tito lidé se většinou o nové adepty velmi zajímají a sdílí s nimi odpor i lásku k určitým věcem nebo činnostem. Snaží se vytvořit v člověku pocit, že jsou si velmi podobní. Člen hnutí má však něco navíc. Používá slova, kterým osoby mimo společenství nerozumějí. Což u mnoha lidí vede k podnícení zvědavosti a touhy dozvědět se více.

6. *Podporování krizového stavu*

Při náboru do sekty se nepracuje pouze s pozitivními, ale naopak i velmi negativními emocemi. Často je atmosféra vytvářena tak, aby se člověk ze stavu euforie velice rychle dostal psychicky na dno. Způsobů, jak toho docílit, je několik. Posluchačům může být např. sděleno, že se blíží konec světa. S touto skutečností samozřejmě běžný člověk nic neudělá, proto v něm tato informace evokuje pocity beznaděje.

V některých případech si také přednášející vyberou někoho, kdo se třeba moc ptal a začnou si ho dobírat nebo ho dokonce urážet. Dotyčného často doženou až k slzám. Toto chování může potom sloužit jako varování, odstrašující příklad pro ty, kteří např. také pochybují.

7. *Odevzdání se*

V určité chvíli sekta nabídne nováčkovi, aby se k ní přidal. Neudělá to však přímo. Nabídne mu například, aby zůstal další časový úsek na určitý kurz. Pokud se dotyčný zdráhá kvůli svým povinnostem (škola, práce) mimo společenství, bývá často zdůrazněno, že se jedná o jedinečnou příležitost, např. kurz, který potom nebude dlouhou dobu vypsaný. V takové situaci je těžké říci ne. Jednak by si člověk musel nechat ujít něco, co je mu prezentováno jako skvělá šance, např. jak se naučit být šťastnější, a také by si musel

přiznat, že do té doby vlastně ztrácel na setkáních čas, pokud by nyní šance nevyužil a společenství opustil. Pokud se člověk zúčastnil i nějakých placených seminářů, musel by litovat nejen času, ale i peněz, které do organizace investoval.⁴⁹

Nyní zbývá ještě odpovědět na otázku, co vede běžného člověka k tomu, aby se takových setkání vůbec začal zúčastňovat.

Každý člověk je přirozeně jiný, nicméně do určité míry se lidé dají kategorizovat podle toho, na co nejvíce reagují. Pokud jde o člověka, který je svým založením myslitelský typ, bude reagovat na to, když v něm kult vytvoří dojem, že jej podporují významní intelektuálové. Pro tento účel může společenství např. zorganizovat vědecký seminář, kam tyto osobnosti pozvou a později využívají fotografie zde pořízené.

Citově založený člověk zase bude pozitivně reagovat na přátelskost, lásku, projevy přijetí a sympatií.

Pro lidi, kteří touží v životě něco dokázat, může být zase zajímavé být součástí organizace, jež má ambice pomoci s odstraněním chudoby a utrpení. Pokud se sekta jeví jako aktivní v pořádání nejrůznějších setkání a akcí s cílem zlepšit svět, je pravděpodobné, že činorodému jedinci bude připadat atraktivní.

Poslední velkou skupinou jsou duchovně založení lidé, kteří se snaží přiblížit k Bohu nebo najít duchovní smysl života.

Zjednodušeně řečeno, každý člověk po něčem touží. Může to být touha po sebezdokonalení, po lásce, pozornosti, vědomostech nebo penězích. Zkušený náborář by měl dokázat rozpoznat typ člověka a od toho se poté samozřejmě odvíjí to, jak mu bude hnutí prezentováno a co mu bude nabízeno.

I když si člověk může říkat, že on je moc chytrý a má moc velký přehled na to, aby se nechal do nějakého sektářského společenství vlákat, nemusí to být úplně pravda.^{50 51}

⁴⁹ PORTERFIELD, Kay Marie. *O sektách*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 69–80.

⁵⁰ HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994, s. 70–78.

⁵¹ Hezký příklad, jak se dá takového postoje využít, uvádí S. Hassan: „Zkušený náborový pracovník například řekne: „Vidím, Bille, že jsi velmi inteligentní a světa znalý. Nikdy bys nepřipustil, aby tě někdo

3.4.3 Život v sektě a techniky udržení stávajících stoupenců

Tuto kapitolu bych chtěla věnovat technikám, které sekty využívají k tomu, aby přiměly členy zůstat. Pokusím se také o popis života v takových hnutích ve spojení s podmínkami, které jsou zde za určitým účelem nastavovány a udržovány.

Nový člen je zpočátku velmi nadšený a zapálený do činnosti společenství. Je poměrně typické, že je tohoto počátečního nadšení využito k tomu, aby byl člověku postupně vyplněn veškerý čas činnostmi skupiny. To má samozřejmě za následek postupné odstrižení od původních zájmů a přátel. Aktivita samozřejmě nejsou prezentovány jako povinné, na druhou stranu bývá z kontextu jasné, že by bylo velmi vhodné se účastnit.

Po čase také začne vycházet najevo, že láska, kterou skupina člena zahrne, je podmíněna jeho výkonem a prací pro hnutí. Na počátku byl jedinec zahrnutý uznáním, obdivem i láskou. Je zcela pochopitelné, že většinou touží po těchto projevech i nadále. To se stává obrovskou motivací pro, v jistém slova smyslu, velmi obdivuhodné výkony. Na druhou stranu však není výjimkou, že člen v honbě za výkonem ztratí morální zábrany ve svém chování. Často se stává, že i původně pravdomluvní jedinci se uchýlí ke lži.

Jak jsem také zmiňovala v kapitole „*Prvky charakterizující dnešní sekty*“, důležitým v životě člena sekty se stává pocit viny a strach. Z pozitivních emocí je to potom pocit výjimečnosti.

Pocit viny vůči skupině je další výraznou motivací k velkým výkonům v práci pro hnutí. Atmosféra bývá nastavena tak, aby se jedinec cítil za neúspěchy sekty odpovědný. Pocit provinění vůči skupině potom vede k touze po odpuštění (často i za věci, za které člověk sám reálně nemůže) a opětovném uznání. Jako největší prohřešek a zároveň i obrovská osobní prohra bývá vnímáno opuštění společenství.

Strach významně souvisí s již také zmiňovaným černobílým vnímáním světa. Zvláště destruktivní kultury velmi metodicky vytvářejí v jednotlivých členech strach z nepřítele, který skupinu ohrožuje. Tímto nepřítelem může být vláda, psychiatři atd. K podpoře tohoto

nutil dělat, co nechceš. Rozhoduješ se vždycky samostatně. Proto by ses neměl nechat ohlupovat zaujatou televizí, která blábolí o nějaké psychické manipulaci. Jsi příliš chytrý, než abys jim naletěl. Kdy chceš přijít na tu přednášku?“ (viz. HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994, s. 73.)

strachu a zároveň k podpoře pocitu výjimečnosti jsou v požadovaném kontextu interpretovány běžné problémy naší společnosti, jako je rasismus, ekonomické i ekologické krize atd. To vše má přinést důkaz toho, že sekta má určité poslání, je v podstatě majitelem pravdy. To dává členům pocit výsadního postavení vůči většinové společnosti.

Vraťme se ale ještě k životu v sektářské skupině. Ten je často vázán velkým množstvím pravidel, která mohou obsahovat nejrůznější nařízení, od výběru úcesu po výběr partnera. Podporovány jsou myšlenkové stereotypy, opakování manter atd. Člověk je veden k tomu, aby si vyčistil hlavu od všeho, co znal z dřívějšího života a co se neshoduje se způsobem myšlení společenství.⁵²

Steven Hassan přirovnává život v destruktivní sektě k životu v totalitním státě, na který se ale jeho členové nedokáží objektivně podívat.

Příslušníci sekty skupině věnují nejen svůj čas, ale často také podstatnou část majetku, někdy dokonce majetek veškerý. Pokud k tomu dojde, jedinec je na skupině závislý i existenčně (jídlo, bydlení atd.), a dokonce i v uhrazení lékařské péče. Pokud člověk nemá zaměstnavatele, který by za něj platil zdravotní pojištění, dostává se v případě nemoci do velkých problémů. Sektářská společenství toto pojištění za své stoupence platí jen zřídkakdy. Nemoci bývají dávány do souvislosti s duchovními příčinami. Jako „léčba“ je potom určena např. usilovnější práce nebo pokání. V některých sektách jsou dokonce lidé obviňováni, že nevěnovali společenství dostatečnou energii a pozornost, a proto se objevila nemoc.⁵³

Jak vyplývá z výše uvedeného, sekty využívají určitých postupů k psychickému ovlivňování svých členů. Ráda bych nyní tyto postupy rozebrala detailněji. Tím se dostávám k pojmu psychická manipulace. Co to tedy vlastně je? Typický pro psychickou manipulaci je fakt, že člověk, který je její obětí, si neuvědomuje, že je manipulován.⁵⁴

Psychickou manipulací se zabýval americký psychiatr R. J. Lifton. Ne však v souvislosti se sektami, ale čínským komunistickým režimem padesátých let. Objevil 8 základních

⁵² VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999, s. 20–22.

⁵³ HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994, s. 80–81.

⁵⁴ Tamtéž, s. 85.

prvků psychické manipulace. Jedná se o: „*předem zvolené prostředí, mystickou manipulaci neboli plánovanou nenucenost, požadavek čistoty, kult doznání, posvátnou vědu, zneužívání jazyka, nadřazenost nauky nad osobou, neúctu k životu*“.⁵⁵

Pomocí psychické manipulace je původní identita člověka nahrazována novou. Mění se osobní názory, postoje, způsob chování a myšlení. Pokud je člověk vystaven novým podmínkám ve společenství, má tendenci se těmto novým životním podmínkám přizpůsobovat. Přičemž toto přizpůsobování nemusí být vždy uskutečňováno vědomě.^{56 57} Jde podle mého názoru o naprosto přirozený jev, který je spojený s nezákladnější potřebou přežít.

Jak zmiňuje i S. Hassan, na každého z nás nějakým způsobem působí prostředí, ve kterém se pohybujeme, a často se musíme přizpůsobovat určitým společenským normám (zaměstnání, škola atd.). Pokud ale hovoříme o psychické manipulaci, jde o zcela záměrný proces s jasným cílem – potlačit samostatné myšlení.

Dobré je také zmínit, že existují i případy, kdy dochází k psychické manipulaci s dobrým záměrem. Využívají je např. různé léčebné programy pro narkomany.⁵⁸

⁵⁵ HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994, s. 86.

⁵⁶ Tamtéž, s. 86–91.

⁵⁷ S. Hassan uvádí ve své knize krásný příklad. Skupina studentů psychologie se domluvila, že bude-li se jejich přednášející nacházet na pravé straně místnosti, budou se tvářit negativně, znuděně. Pokud však bude v levé části, budou dávat najevo svoji pozornost a usmívat se. Výsledkem bylo, že na konci přednášky se učitel opíral o levou stěnu místnosti. Když mu však studenti o svém experimentu řekli, usilovně popíral, že by se nechal ovlivnit. Viděl své rozhodnutí zdržovat se u levé stěny, jako svoji svobodnou, ničím nepodmíněnou volbu. (HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994, s. 91.)

⁵⁸ HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994, s. 87.

V souvislosti se sektami definuje S. Hassan 4 základní složky psychické manipulace:

1. *Řízení chování*
2. *Řízené myšlení*
3. *Řízené cítění*
4. *Řízené informace*

Přičemž každá ze zmíněných složek má vliv na ty zbylé. Cítění, myšlení a chování dohromady vytváří naši identitu. Jak už bylo zmíněno, destruktivní kultury se často snaží lidskou identitu měnit. Pro člověka je důležité, aby tyto 3 složky osobnosti zůstávaly v souladu. Proto mění-li se jedna, zbylé 2 mají tendenci se přizpůsobovat.⁵⁹

Nyní bych se ráda o těchto jednotlivých složkách psychické manipulace ve stručnosti zmínila. Chtěla bych ale také podotknout, že níže uvedené praktiky zdaleka neplatí pro všechny sekty a v této části práce není ambice nalézt společné praktiky, které využívá každá společnost, kterou bychom mohli nazvat sektou. Jde spíše o to uvést příklady, a také do jisté míry poukázat na to, jak spolu jednotlivé prvky mohou souviset. Každé sektářské společenství používá své spektrum metod, z nichž samozřejmě není možné v rozsahu této práce postihnout naprosto všechny.

Řízené chování souvisí s kontrolou prostředí, ve kterém se členové pohybují, a také využití jejich času, který je co nejvíce vyplňován. Využíváno je také motivace prostřednictvím odměn a trestů. Odměnou může být pochvala před ostatními, popř. postup do vyšší skupiny v hierarchii společenství. Trestem naopak pokárání, přidělení prací, které jsou považovány za podřadné nebo i formy fyzického týrání (hladovka, studená sprcha, odepření spánku). V prostředí sektářských společenství navíc lidé často uvěří, že si trest zaslouží.⁶⁰

Další důležitou složkou je řízené myšlení. Věrouka sekty je reprezentována jako pravda, podle které se členové učí, co je správné, co špatné, a také jak přistupovat k informacím a posuzovat je. Dobro je přirčeno sektě a jejímu vůdci, zlo okolnímu světu. Odpovědi

⁵⁹ HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994, s. 92–93.

⁶⁰ Tamtéž, s. 93–94.

na nejrůznější otázky tedy členové musí hledat pouze v ideologii, kterou sekta hlásá. Typické jsou také fráze, jejichž význam je známý pouze členům společenství.⁶¹

Co se týče přístupu k informacím, ty, které hnutí kritizují, jsou považovány za špatné a lživé. Členové jsou vedeni k tomu, aby se takovými informacemi nenechali „oklamat“. Někdy je kritika využita jako důkaz pronásledování nepřítelem.⁶²

Lidé se také v sektách učí určité autocenzuře. Pokud jim přijde na mysl „špatná myšlenka“, zavrhnou ji jako negativní. Toto zavržení je často spojeno s opakováním určité mantry nebo modlitby.

Pokud stoupenci uvěří, že učení sekty je dokonalé, dokáží také uvěřit, že příčinou veškerých problémů je jednotlivec.⁶³

Řízené emoce také spadají do výčtu 4 základních složek psychické manipulace. Cílem je mít kontrolu nad city členů skupiny. Jak již bylo několikrát zmíněno, emoce, se kterými se nejvíce pracuje, jsou strach a pocit viny. Zároveň také systém odměn a trestů může cíleně vyvolávat a udržovat nejistotu, pokud se tyto 2 póly střídají v krátkých časových úsecích.

V sektě se nejvíce cení loajalita a oddanost. S tím souvisí i snaha vymýtit negativní emoce, které by se pojily ke společenství nebo dokonce k vůdci skupiny. Čímž se znovu dostáváme k tomu, co jsem zmiňovala již u řízeného myšlení – neúspěchy členové hnutí přičítají sami sobě.

S pěstováním pocitu viny souvisí i připomínání hříchů, se kterými se členové svěřili společenství dříve. Využíváno je toho v situacích, kdy někdo začne vybočovat nebo se vymykat.

Posledním prostředkem, který bych v souvislosti s řízenými emocemi ráda zmínila, je pěstování fobií z okolního světa. Lidem bývá vštěpováno, že je tam čeká jen to nejhorší,

⁶¹ HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994, s. 95–97.

⁶² Tamtéž, s. 99–101.

⁶³ To souvisí s již zmiňovaným pocitem viny, který bývá ve členech záměrně pěstován, a který je potom motivací k usilovnější práci pro společenství.

např. někdo se je bude snažit zabít, propadnou drogám nebo šílenství. Na podporu těchto informací bývá vyjmenována řada příkladů lidí, kterým se to opravdu stalo.⁶⁴

Poslední složkou, kterou S. Hassan zmiňuje, jsou řízené informace. Netýká se to jen informací z vnějšího světa, k nimž je přístup často omezován, ale i k nauce samotné. Pravda bývá někdy rozčleněna do několika rovin, z nichž někteří členové znají pouze roviny nižší. K vyšším pravdám se mohou postupem času dopracovat svou angažovaností a loajalitou.

Pokud člověk má k dispozici pouze filtrované, často jednostranné informace, samozřejmě není možné situaci nebo informaci kriticky zhodnotit a utvořit si na ni objektivní názor.⁶⁵

3.4.4 Vystoupení ze sekty

Proč je vystoupení ze sekty obtížné už vysvětluje z předchozího textu. Nicméně, ráda bych se pokusila o krátké shrnutí.

Odchod je obtížný díky zmiňované psychické manipulaci, kterou destruktivní kultury, kterými se chce tato práce zabývat především, využívají velice často. Mechanismus sekty je záměrně nastaven tak, aby bylo co nejtěžší z tohoto systému vystoupit.

Podle Zdeňka Vojtíška je to obtížné i proto, že si člověk musí v bodě, kdy se rozhodne odejít, přiznat, že čas, a mnohdy i majetek investovaný do společenství, nebyl investován správně. Velkým problémem je také izolace členů od původních sociálních skupin: rodiny a přátel. Člověk tak má jediné blízké osoby v rámci hnutí.⁶⁶ Opuštění společenství tedy znamená pocit osamocení a samozřejmě také nejistotu. Identita, v podstatě vnucená sektou, je rozbořena. Zcela se zhroutí dosavadní pohled na svět a názory.⁶⁷

⁶⁴ HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994, s. 97–99.

⁶⁵ Tamtéž, s. 99–101.

⁶⁶ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999, s. 22–23.

⁶⁷ HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994, s. 86.

Velkou překážkou také může být vypěstovaná fobie z okolního světa, kterou jsem zmiňovala v části o řízených emocích.⁶⁸

⁶⁸ HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994, s. 98–99.

4 PŘÍKLADY Hnutí, U NICHŽ JE DISKUTOVÁNA NEBO BYLA PROKÁZÁNA SPOLEČENSKÁ NEBEZPEČNOST

V předchozí části jsem se věnovala určitým momentům, které mohou nová náboženská hnutí provázet, spíše z obecného pohledu. Nyní bych ráda přešla ke konkrétním příkladům vybraných společenství. Jako první zmíním scientologii. Tato organizace má velmi propracovanou strukturu i postupy při náboru nových členů a následně udržení těch stávajících ve svých řadách. U Chrámu lidu (někdy také překládáno jako Svatyně lidu), si zase lze všimnout, jak se může vyvíjet postava vůdce sekty. Úmysly Jima Jonese se zpočátku nejevily jako nebezpečné. Dokonce dokázal zvýšit životní úroveň svých členů, kteří byli afroamerického původu. Na tomto příkladu je také velmi dobře patrné to, jak může na běh událostí zapůsobit tlak a vliv okolí. Nemůžeme samozřejmě spekulovat, jak by se situace v Jonestownu vyvíjela při minimálním zájmu společnosti, médií a politiků. Ukazuje nám to ale, že necitlivé zásahy a výroky o konkrétních nových hnutích mohou zapůsobit velmi kontraproduktivně. Zvláště pokud se toto jednání setká s rysy, které můžeme vysledovat na osobnosti Jima Jonese.

4.1 Scientologická církev

Jako první bych ráda zmínila organizaci, jež se nazývá Scientologická církev. Oficiálně založena byla roku 1954 Lafayettem Ronaldem Hubbardem. Už samotné slovo „církev“ budí ve spojení s tímto hnutím rozpory. Než scientologie dosáhla uznání statusu církve trvalo to v různých zemích různě dlouhou dobu. Např. v Austrálii byla jako církev registrována až roku 1982. Předtím zde byla zakázána.

Podobně, jako budí rozpory status církve ve spojení se scientologií, diskutabilní je i působení organizace samotné. V Řecku označil soud organizaci jako společensky nebezpečnou a nařídil ukončení její činnosti. Toto usnesení pochází z roku 1997. O rok později se scientologie ocitla na seznamu společensky nebezpečných organizací i v Německu. V roce 2000 následovalo označení skupiny za společensky nebezpečnou i ve Francii.

V USA byl status církve scientologii znovu přiznán až v roce 1993 a předcházely tomu letité spory.⁶⁹ Zahrnovaly např. odsouzení několika scientologů, včetně ženy L. R. Hubbarda za pokus o podplacení mnoha vládních činitelů. Za úplatek měli zajistit zastavení vyšetřování proti scientologické organizaci. Mimo jiné byla církev vyšetřována také pro podezření z vyděračství.⁷⁰ Po opětovném přiznání statusu církve v USA scientologie dosáhla daňových výhod, které jsou určeny pro náboženské, popř. charitativní organizace.⁷¹

Pojďme se ale na příběh scientologie podívat od začátku. L. R. Hubbard byl spisovatelem sci-fi románů. Poté, co se během války dostal k četbě knih z oblasti psychiatrie a psychologie, publikoval v roce 1950 svoji knihu *Dianetika – moderní věda o duševním zdraví*.⁷² Odbornou veřejností však byla tato publikace odmítnuta (nabídnul ji Americké psychologické asociaci). Z tohoto odmítnutí potom zřejmě pramení negativní postoj Hubbarda i scientologie k psychologům a psychiatrům.⁷³

Je patrné, že počátky scientologie nebyly nábožensky zaměřené. Hubbard začal se zakládáním tzv. Dianetických center, kde se měla odehrávat psychoterapie podle jeho vlastních teorií. Důvodů, proč došlo k přerodu na církev může být více, např. kritický postoj odborné veřejnosti nebo také již zmiňované daňové úlevy.⁷⁴

Co se týče scientologické věrouky, jde, zjednodušeně řečeno, o víru v mimozemské bytosti – *thétany*.⁷⁵ Jde o jakousi duchovní podstatu, kterou má v sobě každý člověk. V souladu s vírou v reinkarnaci, tato duchovní podstata prošla množstvím životů.

Ač je thétan podle scientologického učení ze své povahy dobrý,⁷⁶ v průběhu minulých životů na tuto duchovní podstatu přilnulo mnoho problémů, které ji oddělily od skutečné, božské přirozenosti.⁷⁷

⁶⁹ COWAN, Douglas E. a David G. BROMLEY. *Sekty a nová náboženství*. Praha: Grada, 2013, s. 29–31.

⁷⁰ PORTERFIELD, Kay Marie. *O sektách*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 112–113

⁷¹ COWAN, Douglas E. a David G. BROMLEY. *Sekty a nová náboženství*. Praha: Grada, 2013, s. 30.

⁷² VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999, s. 72–73.

⁷³ COWAN, Douglas E. a David G. BROMLEY. *Sekty a nová náboženství*. Praha: Grada, 2013 s. 33.

⁷⁴ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999, s. 73.

⁷⁵ Tamtéž, s. 73.

⁷⁶ COWAN, Douglas E. a David G. BROMLEY. *Sekty a nová náboženství*. Praha: Grada, 2013, s. 33.

V části této duchovní podstaty se také ukládají veškeré negativní zážitky a traumata – engramy. Jejich odstranění je úkolem tzv. *auditingů*.⁷⁸

Nově příchozí osoba většinou zdarma absolvuje tzv. *Oxfordský test osobnosti*, který má za úkol odhalit slabé stránky člověka. Poté jsou zpravidla nabídnuty placené kurzy, jejichž cena postupně stoupá. Cíleným střídáním lichotek a vyvoláváním strachu jsou potom lidé manipulováni k jejich koupi.⁷⁹ Jedná se zejména o již zmiňovaný auditing a také purifikační program. Oba tyto programy jsou zároveň nástroji mentální manipulace, kterou scientologie používá.⁸⁰

Jak už jsem zmínila, proces auditingu má za úkol osvobodit duchovní podstatu člověka od problémů, které si s sebou nese ze současného i minulých životů. Do procesu člověk vstupuje jako *preclear*. Prvním významným milníkem je dosažení stavu *clear*, tedy čistoty – osvobození od vlivů minulých zážitků. K tomuto bodu se může jedinec dostat i za několik let a pochopitelně po absolvování mnoha sezení. Ani dosažení stavu *clear* však není úplným cílem. Praktikující postupuje v tabulce, která je ve scientologii nazývána „*Most k naprosté svobodě*“. Po úrovni *clear* je však dalších 15 úrovní, které musí člověk zvládnout, aby celý most přešel. Čím je člověk výše, tím větší tajemství scientologie se mu odhalují,⁸¹ což může být velmi motivující.

V praxi vypadá auditing většinou tak, že auditovaný je připojený k tzv. *E-metru* (ve skutečnosti se jedná o detektor lži) a pod vedením auditora v sobě objevuje nějaké trauma nebo negativní zážitek. Ten je potom nucen znovu a znovu prožívat a vybavovat si jej. Po ukončení sezení pak může auditovaný pociťovat velkou úlevu – již není nucen se k nepříjemnému prožitku vracet. Scientologická církev to však interpretuje tak, že zážitek byl úspěšně oauditován. Což samo o sobě přispívá k tomu, aby si osoba zaplatila další sezení.

⁷⁷ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999, s. 73.

⁷⁸ COWAN, Douglas E. a David G. BROMLEY. *Sekty a nová náboženství*. Praha: Grada, 2013, s. 35–36.

⁷⁹ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999, s. 73.

⁸⁰ ABGRALL, Jean-Marie. *Mechanismus sekt*. Praha: Karolinum, 2000, s. 168.

⁸¹ COWAN, Douglas E. a David G. BROMLEY. *Sekty a nová náboženství*. Praha: Grada, 2013, s. 37.

Další motivací je vyvolání strachu z náhlého zhoršení psychického stavu, kdyby byl proces auditingu přerušen. Když není proces u konce, problémy, jichž se člověk na těchto sezeních zbavil, by se mu časem navrátily.⁸² Tato představa může být podle mého názoru poměrně traumatizující, protože při sezeních byl auditovaný nucen nepříjemné zážitky a problémy prožívat i několik hodin. Myslím tedy, že je do jisté míry pochopitelné, když se lidé rozhodnou v auditingu pokračovat i za cenu půjček, které jsou někdy nutné, aby pokryly výdaje za sezení.

Cena základních úvodních kurzu se většinou pohybuje do 50 dolarů. U pokročilejších kurzů už ale cena roste. Výdaje mohou být ve stovkách dolarů týdně. V součtu tedy jde o obrovské sumy. Pokročilejším je nabídnuto, aby prošli školením pro auditory a pro církve začali pracovat. Jejich plat potom může pokrýt část nákladů na jejich vlastní kurzy.⁸³

V tomto směru mi scientologie připomíná více firmu než církev. Jednotlivá centra dostávají licence k tomu, aby mohla poskytovat určité stupně placených auditingů. Protože je však v mnoha zemích scientologie vedená jako církev, a s tím souvisí i osvobození od daní, jsou platby za auditingy vedeny jako dary.⁸⁴

Dobré je také zmínit, že auditor veškeré informace, které auditovaný na sezení řekne, zapisuje a archivuje. Svoji roli při rozhodování, zda pokračovat nebo nepokračovat v kurzech, tak jistě může sehrát i obava ze zveřejnění mnohdy velmi citlivých informací.

Během auditingů se také nováčci dozvídají, jak špatný vliv na ně mělo okolí, ve kterém se dříve pohybovali. Toto „prozření“ může vést k určité izolaci jedince od dříve blízkých sociálních skupin a navázání bližších vztahů se scientology.⁸⁵

Dalším velmi drahým kurzem, který dianetická centra nebo scientologické kostely nabízejí, je *purifikační program*. Jeho úkolem je odstranění údajně nahromaděných škodlivých látek

⁸² VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999, s. 74.

⁸³ COWAN, Douglas E. a David G. BROMLEY. *Sekty a nová náboženství*. Praha: Grada, 2013, s. 38.

⁸⁴ Tamtéž, s. 38.

⁸⁵ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999, s. 74.

z těla, ať už se jedná o pesticidy, drogy, léky, radioaktivní záření atd. Všechny tyto látky se negativně podepisují na pracovním výkonu a celkové kondici.⁸⁶

Celý purifikační proces, který sestává ze 4 technik, může být pro člověka velmi vyčerpávající. A jak už bylo uvedeno v jedné z předchozích kapitol, únava je významným faktorem při kritickém hodnocení informací a situací.

První používanou technikou je sauna. Saunování je obecně považováno za prospěšné, nicméně je nutno dodržet určitou míru a čas strávený v sauně. Scientologie doporučuje v rámci 28denního programu návštěvy sauny v délce několika hodin denně, což může být velice nebezpečné. Ve skutečnosti by měl člověk v rámci jednoho dne absolvovat maximálně 3 desetiminutové cykly, přičemž po každém úseku je třeba schladit se ve sprše nebo ochlazovacím bazénku.

Další složkou purifikačního programu je každodenní běh. Samostatně je běh zcela jistě prospěšný, zlepšuje fyzickou kondici atd. Ale ve spojení s intenzivními návštěvami sauny a třetí složkou programu – speciální dietou celkově chudou na cukry, se může i tato jindy prospěšná aktivita stát rizikovou.

Poslední ze čtyř technik je užívání velmi vysokých dávek vitamínů. Požití vitamínů dle doporučení programu je velice nebezpečné. Vysoce totiž přesahují doporučené denní dávky, což může vést k vážným zdravotním problémům. Např. velmi doporučovaný Niacin – vitamín skupiny B, může při hypervitaminóze způsobovat zarudnutí kůže a svědivé vyrážky. Tyto projevy jsou potom svěřencům prezentovány jako důkaz o účinnosti procedury. Tvrdí se jim, že je to následek uvolněné radiace, která byla dříve v těle nahromaděna. Nicméně tyto projevy jsou nepříjemné, ale přímo neohrožují. Daleko závažnější je hrozba poškození jater.^{87 88}

Tyto praktiky mohou dle mého názoru být stejně nebezpečné jako nekalé. Scientologická církev využívá těchto technik k vydělávání peněz a popř. vmanipulování člověka do svých

⁸⁶ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999, s. 74.

⁸⁷ ABGRALL, Jean-Marie. *Mechanismus sekt*. Praha: Karolinum, 2000, s. 179-181.

⁸⁸ Praktik purifikačního programu využívá i Narconon – protidrogová organizace, která má ukazovat scientologickou církev v lepším světle. (VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999, s. 75)

řad, pokud mu již peníze dojdou. Celý systém na mě působí tak, že rozhodně nejde o pomoc lidem, ale o vlastní prospěch organizace, což považuji za velice neetické. Protože jde o stále existující a velmi diskutabilní církev, snažila jsem se v této kapitole čerpat ze širšího spektra zdrojů. Převážně negativní postoj vůči této společnosti ale vysvítal z děl všech čtyř autorů, která jsem při psaní použila.

Pokud se člověk rozhodne pro spolupráci se scientologií, může dostat smlouvu, v níž se církvi upíše na miliardu let. Setkat se s tím lze např. u tzv. Sea Organization, která je součástí struktury církve a později ji ještě zmíním.

Atmosféra ve společenství podporuje udavačství. Veškerá udání jsou navíc předávána písemně, aby byla více hmatatelná. Provinilec je potom podroben auditingu, prostřednictvím kterého se lze dostat k sebekritice.⁸⁹ Zde opět vysvítají již mnohokrát zmiňované dvě emoce, které dokáže sektářská společnost využívat: strach, tentokrát např. i z donašečů v okolí, a také pocit viny.

Pokud se jedná o prohřešek závažnějšího charakteru, má scientologická církev k dispozici celkem 36 stupňů disciplinárních řízení. Podle závažnosti prohřešku je potom dotyčný potrestán.⁹⁰

Posledním bodem, který bych chtěla v souvislosti se scientologickou církví v krátkosti zmínit, je její organizační struktura. Ta je v případě scientologické církve rozdělena do 3 základních kategorií: „1) poskytování scientologických služeb a produktů, 2) řízení, podpora a styk s veřejností a 3) projekty pro zlepšení společnosti.“⁹¹

Mezi jednotlivými organizacemi najdeme např. již zmiňovanou Námořní organizaci (Sea Organization). Ta je určena pro skupinu nejvěrnějších následovníků, kteří mají jako jediní z církve oprávnění poskytovat nejvyšší úroveň auditingů. Sea Org, jak zní zkrácený název, byla založena roku 1967. Další pozoruhodnou částí je Agentura autorských služeb (ASI). Ta má za úkol především starat se o autorská práva k Hubbardovým spisům a stále vydávat nové výtisky. Poslední složkou, kterou bych chtěla zmínit, je Centrum náboženské technologie (RTC). Tomuto úřadu patří veškerá práva a ochranné známky na techniky,

⁸⁹ ABGRALL, Jean-Marie. *Mechanismus sekt*. Praha: Karolinum, 2000, s. 170–171.

⁹⁰ Tamtéž, s. 170.

⁹¹ COWAN, Douglas E. a David G. BROMLEY. *Sekty a nová náboženství*. Praha: Grada, 2013, s. 39.

kteřé scientologie nebo dianetika používají. Mnozí lidé se domnívají, že právě tato část je nejvyšším orgánem v rámci hierarchie cířkve.⁹²

Závěrem bych ještě doplnila, že L. R. Hubbard, zakladatel scientologie, zemřel roku 1986.⁹³ Jeho místo zaujal David Miscavige. Bývalými členy bývá označován jako krutý a nelítostný člověk. Koluje o něm také informace, že se přímo zoufale bojí o svoji bezpečnost.⁹⁴

4.2 Chrám lidu (Svatyně lidu)

Toto náboženské hnutí zaniklo roku 1978. S touto událostí je spjata obrovská tragédie, během které přišlo o život více než 900 lidí.

Jako první bych v této kapitole ráda zmínila některé údaje o životě vůdce Chrámu lidu, protože se domnívám, že zmínění vlivů, které jej formovaly, je důležité pro pochopení vývoje dalších událostí.

Zakladatelem i vůdcem tohoto společenství byl James Warren Jones (1931-1978), známější jako Jim Jones. Pocházel z Indiany a vyrůstal v chudých poměrech. Společnost v jeho okolí byla sociálně velmi diferencovaná. Stále se také objevovala rasová segregace. Ani rodinné zázemí nebylo ideální.

Porozumění a pocit sounáležitosti našel v křesťanských hnutích. Oslovila ho pomoc, kterou si věřící vzájemně poskytovali i styl bohoslužeb, které probíhaly velmi dynamicky.

Po střední škole pracoval v nemocnici v Richmondu. Právě tam se seznámil se svojí budoucí ženou Marceline Baldwinovou. Zároveň ale také začal působit jako kazatel.

Po svatbě (1949) se manželé přestěhovali do Indianapolis. Celkem adoptovali 6 dětí. Mezi nimi i korejské a černošské děti, což bylo na začátku 60. let poměrně ojedinělé. Vlastní dítě měli pouze jedno, syna jménem Stephan Gandhi.

⁹² COWAN, Douglas E. a David G. BROMLEY. *Sekty a nová náboženství*. Praha: Grada, 2013, s. 39–43.

⁹³ Tamtéž, s. 31.

⁹⁴ PORTERFIELD, Kay Marie. *O sektách*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 113.

V roce 1952 se stal Jones pastorem metodistické církve. Svým řečnickým uměním a stylem bohoslužeb si dokázal posluchače získat. Po neshodách ohledně rasového přístupu vznikla roku 1955 Jonesova *Církev plného evangelia Svatyně lidu*.

Jimovým velkým vzorem byl černošský pastor M. J. Divine, který vedl Hnutí misie míru a považoval se za schopného konat zázraky.

Co se týče učení Chrámu lidu, postupem času šlo stále více o sociální nebo socialistické než křesťanské myšlenky. Jejich součástí byla i představa ideální společnosti. Jones postupně začal křesťanského Boha zpochybňovat. Tvrdil, že není schopen zbavit svět zla. Zároveň se začal prohlašovat za mesiáše „pravého Boha“. V jeho těle se údajně reinkarovala duše, která v průběhu dějin žila v osobě Mojžíše, Ježíše a Lenina. Tím se v podstatě postavil na úroveň Ježíše Krista. Paralelu s ním viděl i v chudém prostředí, že kterého pocházel.

USA přirovnával k Babylonu, kde byli zajati Židé. Nespravedlnost, kterou spatřoval v rasové diskriminaci a sociální nerovnosti, měla vyvolat apokalyptickou bitvu. Roku 1967 mělo dojít podle Jonesových výpočtů k velké průlomů, s nímž byla spojena i jaderná katastrofa.

Mimo hnutí působil Jim Jones také jako ředitel komise pro lidská práva. Ze zdravotních důvodů však toho místo opustil a nějaký čas žil s rodinou na Havaji a později v Brazílii. Během pobytu mimo USA proběhla Karibská krize. Jones se stále velmi obával jaderné katastrofy. Proto se začal zajímat o to, kde by se případně dala v bezpečí přečkat.

Roku 1963 se rodina vrací do Indianopolis, nicméně téměř okamžitě začínají přípravy na přestěhování do severní Kalifornie. Zde se nacházelo jedno z 9 míst, které časopis Esquire v článku z roku 1962, zahrnul do výčtu oblastí vhodných pro přežití obávané jaderné pohromy.

V roce 1965 se Jones s rodinou a cca 140 členy Chrámu lidu usazují v Redwood Valley. Během let tady vzniká např. dům pro seniory nebo centrum péče o děti. Počet následovníků se rozrůstá, proto je vybudován systém autobusové dopravy, který slouží k dopravě věřících do Redwood Valley na bohoslužby.

V letech 1970 a 1972 jsou otevřeny dvě pobočky církve v San Francisku a Los Angeles. Věnují se poskytování humanitární a sociální pomoci. V této době je již počet členů veliký,

zřejmě jich bylo mezi třemi a pěti tisíci. Kázání Jima Jonese je možné poslouchat i prostřednictvím rozhlasu. I proto si hnutí získalo příznivce z celých USA. Velmi početnou skupinu tvořilo chudé černošské obyvatelstvo. Společenství ale dokázalo oslovit opravdu široké spektrum lidí. Od těch na okraji společnosti, přes různé aktivisty, křesťanské věřící, střední třídu až po intelektuály.⁹⁵

Jones po svých věrných požadoval, aby se vzdali všeho, co je spojovalo s minulým životem a naplno se věnovali poslání, které hnutí hlásalo: boj proti „*ekonomické, sociální a rasové nespravedlnosti*.“⁹⁶ Součástí byla i velká finanční angažovanost a oddanost.

Zmiňované, v podstatě dobré ideály, byly velkým lákadlem a motivací pro členy Svatyně lidu. Hnutí podporovalo, mimo jiné, práva menšin, včetně homosexuálů. Uznání široké veřejnosti si získalo po poskytnutí podpory Demokratické straně před volbami. Jonesova kázání navštívila i celá řada politiků této strany.

Všechny tyto události ale také znamenaly zvýšenou pozornost směrem k Chrámu lidu, což vyvolalo v členech obavy ze snahy o uškození jejich společenství. Již dříve bylo vidění reality skrze Jonesovo učení černobílé. Časem tento fenomén ještě více nabyl na intenzitě.⁹⁷

Ve stínu událostí z minulosti, kdy bylo centrum hnutí v San Francisku terčem útoku pravděpodobně rasisticky smýšlejících obyvatel (rok 1973), a také několika negativních ohlasů v novinách (první z roku 1972), se stávala společnost čím dál více podezřívá, až paranoidní.

Někteří lidé z řad veřejnosti např. zpochybňovali Jonesovo tvrzení, že dokázal vzkřísit více než 40 zemřelých. Když potom osm mladých členů hnutí opustilo, skupina to přičítala pronásledování, kterému je Svatyně lidu vystavena. Tehdy se zřejmě poprvé objevuje v tomto hnutí idea „*revoluční sebevraždy*“.⁹⁸

Na konci roku 1973 je tedy rozhodnuto o vybudování komunity v Guyaně. Hnutí si tam od vlády pronajímá území v blízkosti venezuelských hranic o celkové rozloze více než

⁹⁵ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*. Brno: L. Marek, 2009, s. 68–75.

⁹⁶ Tamtéž, s. 75.

⁹⁷ Tamtéž, s. 76–78.

⁹⁸ Tamtéž, s. 78.

3000 akrů. V Guyaně v té době stála v čele socialistická vláda, které se Jonesovy myšlenky zamlouvaly. Zároveň také vycítila možnost využití této skutečnosti při budování politických vazeb s USA.

Na počátku roku 1974 je vysláno prvních 15 přívrženců hnutí, aby začali uprostřed guyanské džungle budovat osadu nesoucí jméno vůdce Chrámu lidu – Jonestown.

Na konci roku 1975 opouštějí společenství někteří jeho vysoce postavení členové a společně zakládají skupinu *Znepokojení příbuzní*, do které se přidávají kromě bývalých členů také kritikové Svatyně lidu. Veřejné mínění je v té době vůči sektářským společenstvím velmi nedůvěřivé. Do hledáčku veřejnosti se postupně dostává i společenství Jima Jonese. Znepokojení příbuzní vedou proti Svatyni lidu kampaň v médiích i politice. Výsledkem je vyšetřování organizace a články obviňující Jonese „z fyzického, sexuálního a finančního zneužívání.“⁹⁹ Podkladem se stala svědectví bývalých členů.

V důsledku nepříznivého mínění o organizaci se roku 1977 přesunulo do Jonestownu velké množství dalších členů. Z celkového počtu tří tisíc stoupenců tak učinila zhruba třetina.

V témže roce bylo také Jimu Jonesovi soudně nařízeno, aby vydal dítě, jehož byl biologickým otcem, Johna Victora Stoena, do péče Grace Stoenové a Timothy O. Stoena. Oba byli dříve důležitými členy Jonesova společenství, ale oba jej opustili. J. Jones to odmítl a řekl, že raději zemře, než aby dítě vydal.

Boj mezi Svatyní lidu a Znepokojenými příbuznými byl velmi urputný. Obě skupiny se vzájemně viděly jako velké zlo, proti kterému je třeba bojovat.

Na Jonesovu organizaci sílil tlak zvenčí. Stoenovi spolu s dalším rodičem veřejně oznámili úmysl svoje děti z Jonestownu unést. Společenství se také muselo potýkat s různými, někdy i falešnými obviněními.

Na druhou stranu Jim Jones velice umně situaci využíval ke svojí propagandě uvnitř Jonestownu. Do této uzavřené komunity se dostalo pouze filtrované množství informací, které zdaleka nebyly objektivní. Tak se začat stupňovat strach z útlaku, popř. snahy

⁹⁹ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*. Brno: L. Marek, 2009, s. 79.

o likvidaci společenství. Tyto zprávy se lidé dozvídali z Jonesových projevů, které zněly z reproduktorů v Jonestownu.

Aby zabránil odpadlictví, snažil se Jim Jones ze všech sil utužovat podmínky. Každý náznak odporu měl být potlačen hned v zárodku. Kdo se pokusil o útěk, byl tvrdě potrestán, např. veřejnými výprasky a samozřejmě také musely tyto osoby velmi těžce pracovat. Zabránit útekům měly ozbrojené stráže.¹⁰⁰

Funkčnost psychologické manipulace sektářských společenství, jako byla Svatyně lidu, podle mého názoru dokazuje fakt, že mnozí tyto velmi tvrdé tresty považovali za naprosto oprávněné.¹⁰¹ Částečně za to zřejmě může také fakt, že většinu obyvatel Jonestownu tvořili Afroameričané, kterým Jones zajistil výrazné zlepšení životní úrovně. Kdo naopak tratil a měl větší sklony k nespokojenosti, byli bílí Američané s vysokoškolským vzděláním. Často zastávali vysoké postavení a měli tak přímo před očima Jonesův psychický i fyzický úpadek. Způsobeno to bylo i stále větší závislostí na drogách a lécích.¹⁰² Není tedy zřejmě divu, že pociťovali frustraci.

Když v květnu roku 1978 opustila komunitu Deborah Layton Blakeyová, bývalá členka úzkého kruhu vedení Chrámu lidu, podala svědectví o děsivých plánech v Jonestownu. Její svědectví potvrzovalo plány revoluční sebevraždy. Kdo by ji odmítl vykonat, měl být zavražděn.¹⁰³

Aby Jones otestoval věrnost svých stoupců, proběhly v Jonestownu několikrát tzv. „*bílé noci*“. Všichni, včetně dětí, museli nastoupit do řady. Jim J. pak všem oznámil, že situace je beznadějná. Umřít za svůj ideál potom dlouhodobě propagoval jako něco, co je výsadou. Po jeho proslovu byla všem podána tekutina, kterou měli vypít, s tím, že po jejím požití do 45 minut zemřou. Pak ale oznámil, že se jednalo pouze o zkoušku věrnosti.¹⁰⁴

Znepokojení příbuzní hledali podporu u kongresmana Leo Joseph Ryana. Ten byl již dříve kritikem např. výše zmiňované scientologické církve. Ryan se rozhodl, že Jonestown

¹⁰⁰ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*. Brno: L. Marek, 2009, s. 80–83.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 83.

¹⁰² Tamtéž, s. 83-84.

¹⁰³ Tamtéž, s. 84.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 85.

navštíví. Jeho rozhodnutí však bylo kritizováno ministerstvem zahraničí a samozřejmě také Jimem Jonesem, kterému kongresman oznámil svůj úmysl dopisem. Jones jej varoval, že jeho návštěva bude považována za nepřátelský akt vůči Chrámu lidu. Ryan však i přes tyto skutečnosti, a také četná varování týkající se jeho vlastní bezpečnosti, do Jonestownu odjel. Spolu s ním dalších 17 lidí. Mezi nimi novináři, členové Znepokojených příbuzných, včetně rodičů, kteří veřejně ohlásili úmysl unést své děti ze spárů Svatyně lidu, a jiní politicky aktivní lidé.

Jones se snažil delegaci všemožně ve vstupu zabránit. Bylo mu však řečeno, že pokud vstup neumožní, bude Jonestown prezentován veřejnosti jako „koncentrační tábor“. 17. listopadu se tedy většina delegace na území Jonestownu dostala. Uvítání proběhlo srdečně, byl připraven večer se zábavným programem. Téhož večera se však jednomu z novinářů dostal do rukou vzkaz. Anonymní pisatel v něm žádal o pomoc při opuštění komunity.

18. listopadu si návštěvníci vymohli prohlídku míst, která jim předchozí den nebyla ukázána. Jeden z přítomných novinářů také začal dávat najevo antipatie vůči J. Jonesovi. Další ranou bylo, že 16 členů společenství požadovalo odchod spolu s delegací. Mezi nimi byli i členové dvou rodin, kteří řady Chrámu lidu rozšířili již v počátcích v Indianě. Kromě toho byli tito lidé vysoce postavenými členy. Jonesova situace se tímto podstatně zhoršila. Odchod takto významných členů samozřejmě negativně zapůsobil na celou komunitu a díky jejich postavení tu byla také rizika týkající se ekonomického zajištění a organizace společenství.¹⁰⁵

Ačkoliv kongresman při rozloučení uvedl, že nabyl ve skrze pozitivního dojmu, byl napaden nožem jedním z Jonesových přívrženců. Tento incident přečkal bez zranění, ale se zbytkem delegace a odpadlíky, k nimž se nakonec připojil ještě Larry Layton, bratr Deborah Layton Blakeyové, ve spěchu zamířil na letiště v Port Kaituma.

Layton však pouze předstíral, že chce Jonestown opustit, a poté, co ostatní nastoupili do letadel, začal střílet. Jeho palbu podpořilo šest strážců Jonestownu, kteří na letiště

¹⁰⁵ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*. Brno: L. Marek, 2009, s. 86-87.

dorazili vzápětí. Toto vraždění nepřežili tři novináři, jedna žena, která chtěla z Jonestownu odejít, a také kongresman Ryan.¹⁰⁶

Ještě týž večer nastala v osadě další „bílá noc“. Tentokrát však byl v podávané limonádě skutečný jed. Mezi 909 otrávenými bylo i 294 dětí. Jim Jones a zdravotní sestra Annie Moorová zemřeli na následky střelných zranění.¹⁰⁷ Je téměř jisté, zejména v případě dětí, že ne u každé oběti této tragédie, se jednalo o „revoluční sebevraždu“. Mnohým bylo zřejmě ke smrti dopomoženo.

Záznam těchto hrůzných okamžiků se dochoval na magnetofonových páskách. Z nich např. víme, že útěchou byla víra v reinkarnaci.¹⁰⁸

911 obětí v Jonestownu a 5 mrtvých při vraždění na letišti ale nebyl konečný počet. Příslušnice Chrámu lidu žijící mimo Jonestown napřed zabila své 3 děti a poté i sebe. Stalo se tak krátce po tom, co se o událostech v Jonestownu dozvěděla. Tiskový mluvčí Chrámu lidu, Micheal Prokes, spáchal sebevraždu o 4 měsíce později. Celková bilance mrtvých se tedy zastavila až na čísle 921.¹⁰⁹

Na druhou stranu, 85 lidem, kteří Jonestown obývali, se podařilo smrti uniknout. Někteří v rozhodující dobu pobývali mimo osadu, některým se podařilo schovat nebo uprchnout do džungle. Je možná trochu ironií, že mezi těmito přeživšími byly i 3 děti Jima Jonese.¹¹⁰

Jak by se situace vyvíjela, kdyby se kongresman Ryan pro cestu do Jonestownu nerozhodl, lze jen velmi těžko odhadovat. Pravdou ale je, že Jonesova autorita začala v té době zřejmě oslabovat. Nicméně návštěva, která byla prezentována jako důkaz o pronásledování a nebezpečí z venčí, mohla ztracenou autoritu vůdce, v té době již závislého na drogách, znovu posílit.¹¹¹

¹⁰⁶ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*. Brno: L. Marek, 2009, s. 87-88.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 88–89.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 88.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 89–90.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 90.

¹¹¹ Tamtéž, s. 90.

5 ZÁVĚR

Hodnotit objektivně nová náboženská hnutí je bezpochyby velice obtížné. Celá tato problematika je totiž velmi komplikovaná. Vzhledem k případům z minulosti, kdy působení takových hnutí skončilo katastrofou, je určitá míra podezíravosti vůči nově vzniklým společenstvím jistě pochopitelná. V některých případech je zřejmě skutečně třeba, aby bylo dění ve skupině nějakým způsobem monitorováno v zájmu ochrany běžných členů.

Na druhou stranu je třeba se snažit postupovat maximálně citlivě a bez předsudků vůči nově vzniklé komunitě. Je zřejmé, že nové náboženské hnutí a většinová společnost se ovlivňují vzájemně. Necitlivá a radikální rétorika vůči takovým náboženským společenstvím může napáchat více škody než užitku. Nepřátelsky naladěné okolí, přílišná pozornost veřejnosti a popř. dokonce určitá forma represí, může vést zcela logicky k radikalizaci skupiny, která se takovým jednáním cítí ohrožena. Domnívám se, že stejný princip platí pro hnutí ve své podstatě umírněná i pro ta radikální. Umírněné hnutí by se v případě negativních projevů okolí mohlo cítit dotčené a ukřivděné. Což nevytváří příznivé podmínky pro případný pozdější dialog. Hnutí v čele s radikálním vedením zase jakoukoli akci zaměřenou proti skupině dokáže umně využít k potvrzení zpráv o ohrožení bezpečnosti komunity a k posílení strachu, který, jak bylo v této práci několikrát zmíněno, je jednou z hlavních emocí, která může být využita k cílené manipulaci.

Dalším nechtěným jevem, který by mohl v případě představení hnutí jako kontroverzního paradoxně nastat, je určitá forma „reklamy“ pro dotyčnou organizaci. Jak je rovněž v práci zmíněno, společenství musí nějak ospravedlnit svoji existenci, a proto je nutné, aby se určitým způsobem vymezilo vůči mainstreamu. Případná medializace potom může vzbudit zájem o tento nový směr v osobách, které jsou se současnou situací z nějakého důvodu nespokojené.

Extrémní a nebezpečná hnutí, kterými jsem se ve svojí práci zabývala, mívají často velice propracované mechanismy, které jim zajišťují úspěch a vykazují některé znaky, o kterých bychom snad mohli tvrdit, že bývají pro takové organizace typické. Na druhou stranu stále neexistuje jednotný výčet takových prvků, který by pomohl k vytvoření ucelené definice slova „sekta“ - jak jsou takové komunity často označovány. Vzhledem k obrovské

rozmanitosti nových náboženských společenství se domnívám, že toto sjednocení ani není možné.

Jak jsem již uvedla na začátku práce, už samotné slovo „sekta“ má určitý pejorativní nádech. Nejedná se o slovo pouze popisné, ale má zároveň i určitou hodnotící funkci. Pokud mluvíme o hnutích, u kterých byla prokázána jejich sociální škodlivost a mohou být na základě pravdivých důkazů označeny jako nebezpečná, pak vnímám použití slova „sekta“ jako oprávněné. Zvláště při veřejných projevech, jako jsou články v novinách, časopisech nebo na internetu, by ale mělo být toto označení používáno s velkou rozvahou. A to z důvodů, které jsem zmiňovala výše.

Co se týče zcela nových skupin, o jejichž škodlivém potenciálu neexistují žádná doložitelná fakta, bych se spíše přikláběla k užití slovního spojení „nové náboženské hnutí“. Myslím si, že i jen vhodně zvolená rétorika může do budoucna pomoci zabránit mnoha problémům.

Jak už jsem uvedla, ihned nové hnutí odsoudit zcela jistě není tou správnou cestou. Na druhou stranu ale také není od věci vědět, jaké praktiky používají organizace, které bychom mohli označit za sektářské. I když by si řada lidí určitě ráda myslela, že je proti takovým taktikám a manipulacím imunní, opak může být pravdou – jak, doufám, vysvětluje kapitola, která se tohoto tématu dotýká.

Na základě informací, které jsem při psaní svojí bakalářské práce získala, jsem dospěla k názoru, že nejlepší obranou proti nebezpečným kultům, je co největší informovanost o této problematice. Domnívám se, že člověk, který ví, na co se soustředit, může snadněji odhalit manipulativní praktiky v případě, že by se je nějaká skupina či jednotlivec rozhodli využít.

Také bych ještě jednou chtěla zdůraznit, že zdaleka ne všechna nová hnutí mají škodlivý potenciál. Bezpochyby jsou i taková, díky kterým člověk získá větší duchovní nadhled a mohou pomáhat. Stejně tak je zajímavé se zamyslet nad některými jevy, které sektářské komunity mohou provázet. Např. nad izolací členů od původních sociálních skupin. Ve spojení s novými náboženskými hnutími jde většinou o na první pohled jednoznačně negativní jev. Pokud se jedná o izolaci člověka, který se předtím pohyboval ve zdravém sociálním prostředí, zřejmě by se s tímto názorem dalo souhlasit. Pokud se ale původní

sociální skupinou rozumí skupina užívající návykové látky nebo zabývající se kriminální činností, je to minimálně diskutabilní.

Na závěr bych tedy chtěla říci, že problematika sekt je opravdu velice komplikovaná. Řada lidí se také zřejmě domnívá, že se jich tento fenomén nemůže nijak dotknout. Je ale třeba si uvědomit, že setkání s organizací, kterou bychom mohli označit jako nebezpečnou, se může realizovat i prostřednictvím nenápadného letáčku, který zve na přednášku zdarma v Dianetickém centru. Přičemž téma přednášky nemusí mít zdánlivě s náboženstvím nic společného. Může jít např. o zlepšení komunikačních schopností, které jsou v dnešní době vyžadovány na co nejvyšší úrovni.

6 SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

ABGRALL, Jean-Marie. *Mechanismus sekt.* Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-774-7.

COWAN, Douglas E. a David G. BROMLEY, VOJTÍŠEK, Zdeněk, ed. *Sekty a nová náboženství.* Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3163-6.

HASSAN, Steven. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů.* Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994. ISBN 80-85880-03-2.

HORA, Ladislav. *Problematika tzv. alternativní religiozity a jejího podílu na formování životní orientace mládeže: [skripta pro posluchače filozofické fakulty Univerzity Karlovy].* Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-106-4.

MISAUEROVÁ, Anežka a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Dětství a sekta.* Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-83-0.

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální patologie.* Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2511-5.

PORTERFIELD, Kay Marie. *O sektách.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Linka důvěry. ISBN 80-7106-233-2.

TRILLING, Wolfgang. *Hledání historického Ježíše.* Praha: Vyšehrad, 1993. Studium. ISBN 80-7021-132-6.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás.* 2. vyd., (v Nakl. Gaudeamus 1. vyd.). Hradec Králové: Gaudeamus, 1999. Prométheus (Gaudeamus). ISBN 80-7041-099-x.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět.* Praha: Beta Books, 2007. Beletrie (Beta Books). ISBN 978-80-86851-64-8.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí.* Brno: L. Marek, 2009. Deus et gentes. ISBN 978-80-87127-21-6.